



**Biografie van een frontsoldaat 1914-18**

# Pieter Van Damme

Opgemaakt door Eric Kellens  
1998

## Voorwoord

De restanten van de 'Grootte Oorlog' zijn in West-Vlaanderen nooit ver weg: de begraafplaatsen, de monumenten, de wegwijzers, de IJzer.. Het zijn herinneringsplaatsen die het verleden tastbaar maken. Ze blijven ons steeds onder ogen komen, ook al vervagen ze in hun omgeving, toch houden ze ons onderbewustzijn wakker.

In 1967 gaf 'Pépé' Van Damme me zijn 'gamelle' en groene muts met de rode kwast. 'Bewaar gij dat maar manneke' zei hij. Meer uitleg gaf hij niet bij zijn souvenirs uit de Eerste Wereldoorlog. Als kind had ik geen enkel vermoeden wat achter dat blik en stuk stof schuilde. Bij zijn overlijden in 1969 kreeg ik zijn dagboekje welk hij als frontsoldaat neerpemde. Nog later kwamen er de brieven van zijn moeder en officiële documenten bij. Jaren gingen verder en ik bewaarde.

Tot ik in april 1998, bij een bezoek aan het nieuwe 'In Flanders Fields' Museum te Ieper die stimulans krijg om al die oude documenten eens te ordenen en een biografie op te stellen van een frontsoldaat. Het verhaal van 4 jaar waanzin en offeren van vele duizenden, waar tussen die ene persoon, Pieter Van Damme, zijn rol en deel kreeg.

Opeens beginnen al die documenten hun verhaal te vertellen. Als kleine puzzelstukjes passen ze in elkaar. Het dagboek geeft de aanzet, de brieven maken de binding met de thuisblijvers, en de officiële papieren laten vermoeden dat er meer leed schuilt dan ik kan lezen tussen de vage potloodregels. Ik start mijn zoektocht naar de ontbrekende puzzelstukken.

Maandag 4 mei 1998, 19.30u. Ramskapelle.



Ik rij in de avondzon langs de oude spoorwegbedding Diksmuide - Nieuwpoort. Links ontdek ik de oude hoeven met de klinkende namen Noordhof, Jockfeld, Chien Marin. Rechts laat een aardenrug de spoorwegbedding vermoeden die als een onnatuurlijk element het landschap doorkruist.

Verder naar het oosten ligt de IJzer.

Ik sta in het westen, in het avondland, daar waar de zon ondergaat, de IJzer en de Nijl, ze zijn meer dan symbolen van dood en leven.

Plots voel ik de aanwezigheid van Pieter.

Het is net alsof hij naast mij in de auto zit en mee in het verleden kijkt...

Het resultaat van lezen en opzoeken hebt u nu in uw handen.

Ik draag het dan ook op aan Pieter Van Damme en aan alle frontsoldaten die hun jeugd en leven offerden in een oorlog die weinig opleverde behalve verliezen.

Eric Kellens,  
kleinzoon van Pieter Van Damme  
Mei 1998 - Torhout

## Wat vooraf ging

Pieter Van Damme werd geboren op 23 april 1894 te Wetteren.

Hij was de derde zoon van Jan-Frans Van Damme, van beroep een muldersgast en geboren te Wetteren op 3 januari 1866, en van Maria-Carolina D'Hollander, van beroep een dienstmeid en geboren te Wiechelen op 15 juni 1867.

Pieter groeide op te Wetteren en als 18 jarige trok hij, onder impuls van zijn peter Petrus Van Damme, naar de Nijverheidsschool te Gent. Hij volgde er de leergangen 'Vorbereidende Afdeling' in 1911/12, 1<sup>ste</sup> Studiejaar der Afdeling 'Stokers-Machinisten' in 1912/13 en in 1913/14 beëindigde hij het 2<sup>de</sup> Studiejaar der Afdeling 'Stokers-Machinisten'. (Van deze studies vroeg hij in 1919 een getuigschrift.) Zijn eerste job kreeg hij in de Weverij van Beernaert te Wetteren als wever-stoker.

Hij leerde er Augusta Pauwels kennen, maar de liefde zou nog lang moeten wachten.

Op 4 augustus valt Duitsland België binnen. De forten van Luik en Namen worden niet zonder weerstand ingenomen. Het dappere Belgische leger trekt zich terug in Vlaanderen.

Op 9 oktober wordt Antwerpen ingenomen en begint ook het verhaal van Pieter Van Damme.

Volgens de brieven van zijn moeder moeten ze uit Wetteren gevlucht zijn naar Laarne.

Daar neemt Pieter op vrijdag 9 oktober 1914 afscheid van zijn familie en trekt met vrienden, vrijwilligers en met het legergros richting Gent.

Op 12 oktober krijgt hij te Ledeborg zijn 'Getuigschrift van goed zedelijk gedrag'.

Hij verblijft de dagen tussen 9 en 12 oktober bij zijn peter Petrus Van Damme en Tante Ema te Ledeborg. In de tweede brief van moeder Marie, lezen we dat zij voor het nodige gezorgd hebben om Pieter te kunnen laten vertrekken met de vrijwilligers.

Het is niet te verwonderen dat Pieter zich als vrijwilliger aanmeld bij het leger. Zijn broer is reeds onder de wapens, zijn drie neven (de zonen van Petrus) trekken ook op, eveneens zijn toekomstige schoonbroer en een aantal dorpsgenoten uit Wetteren. Voor hem was het zijn 'plicht' om 'de eer' van zijn 'vaderland' te verdedigen.

De sociale toestand, de rol van de kerk en algemene politieke toestand van België in die periode is treffend verwoord in het boek 'De Groote Oorlog' van S. De Schaepprijver.

De maandag 12 oktober vallen de Duitsers reeds Wetteren binnen. Op 13 oktober staan ze al in Torhout.

In de nacht van 14-15 oktober trekt het Belgisch Leger zich terug achter de IJzer.

Mém. 1177. C.  
gevoegd bij het koninklijk besluit van 21 October 1911.

Het onderhavig getuigschrift wordt geweigerd:  
1° Aan dengene die rechterlijk vervolgd wordt wegens diefstal, misbruik van vertrouwen, aftroggelarij of aanslag tegen de zeden;  
2° Aan dengene aan wien het min dan één jaar afgeleverd werd, (tenzij de Minister van Oorlog een bijzondere machtiging volkene).

BESLIESING van ongeschiktheid van den draager van de militaire overheid.	De Commandant,
BESLIESING van den draager van het onderhavig getuigschrift wegens geschiktheid ten dienste te worden.	Te den 19 . . . . .
BESLIESING van den draager van het onderhavig getuigschrift wegens geschiktheid ten dienste te worden.	Te den 19 . . . . .
BESLIESING van den draager van het onderhavig getuigschrift wegens geschiktheid ten dienste te worden.	Te den 19 . . . . .

**Getuigschrift van goed zedelijk gedrag**  
(te voegen bij de akte van het beroep dat, desvooruitkomend, draeger zou wanteekenen tegen de beoelissing der militaire overheid hem ongeschikt tot dien dienst te verklaren).

Ik, ondergetekende, Burgemeester der gemeente *Ledeborg*, provincie Oost-Vlaanderen

Bevestig dat de genaamde *Van Damme Pieter* geboren te *Wetteren*, den *23-4-1894* het beroep uitoefenende van *wever* een goed zedelijk gedrag heeft;

Dat hij zijne laatste verblijfplaats van één jaar, in België (1) gevestigd had te *Gent*, provincie Oost-Vlaanderen;

Dat hij ongehuwd (of gehuwd is) (2);

Dat hij weduwnaar (of gescheidene is met (of) zonder kind (2));

Dat hij in het land noch in den vreemde (3) veroordeeld is geweest tot eene gevangenzitting van ten minste zes maanden of tot eene mindere straffe wegens diefstal, aftroggelarij, misbruik van vertrouwen of aanslag tegen de zeden;

Verklaar verder dat voornoemde geen (of) deel heeft uitgemaakt van het leger waarbij hij gediend heeft vanaf 19 . . . . . tot 19 . . . . . in hoedanigheid van . . . . . bij het . . . . . regiment (2)

De belanghebbende heeft onderteekend (of) De belanghebbende heeft verklaard niet te kunnen teekenen (2). (Handteeken.) *Van Damme Pieter*

*Ledeborg*  
Te *Dent*, den *12-10-1914*  
V. den Burgemeester, *De Schepen*.

Voor den Burgemeester, *De Schepen*.

DE BURGEMEESTER VAN LEDEBERG (OOST-VLAANDERS)

(1) Wordt niet aanzien als verblijfplaats, het op voorbijgaante wijze verblijf gehouden in een lokaliteit tengevolge van beroepsplechten of regens studien.  
(2) De onaanlooflijke meldingen doorhalen.  
(3) De belanghebbende zelf moet dit bewijs leveren, en hij zal het bijna altijd kunnen door overlegging van een getuigschrift der gemeenten die hij bewoond heeft. Het Gemeentebestuur, dat meent zich niet te kunnen houden aan de verklaringen van den belanghebbende, kan, overigens, van den heer Minister van Justitie, uitreksels van het rechterlijk strafboek bekomen.  
(4) In tijd van mobilisatie, aanduiden of de dienstverbindeus aangegaan wordt voor één jaar, twee jaar, enz., of voor den tijd dat het leger op voet van oorlog zal blijven.  
(5) Den duur aanduiden van den werkelijken dienst dien de kandidaat wil vervullen: drij of vijf jaar, vijf of zeven jaar, volgens hij ouder of jonger dan 18 jaar is.

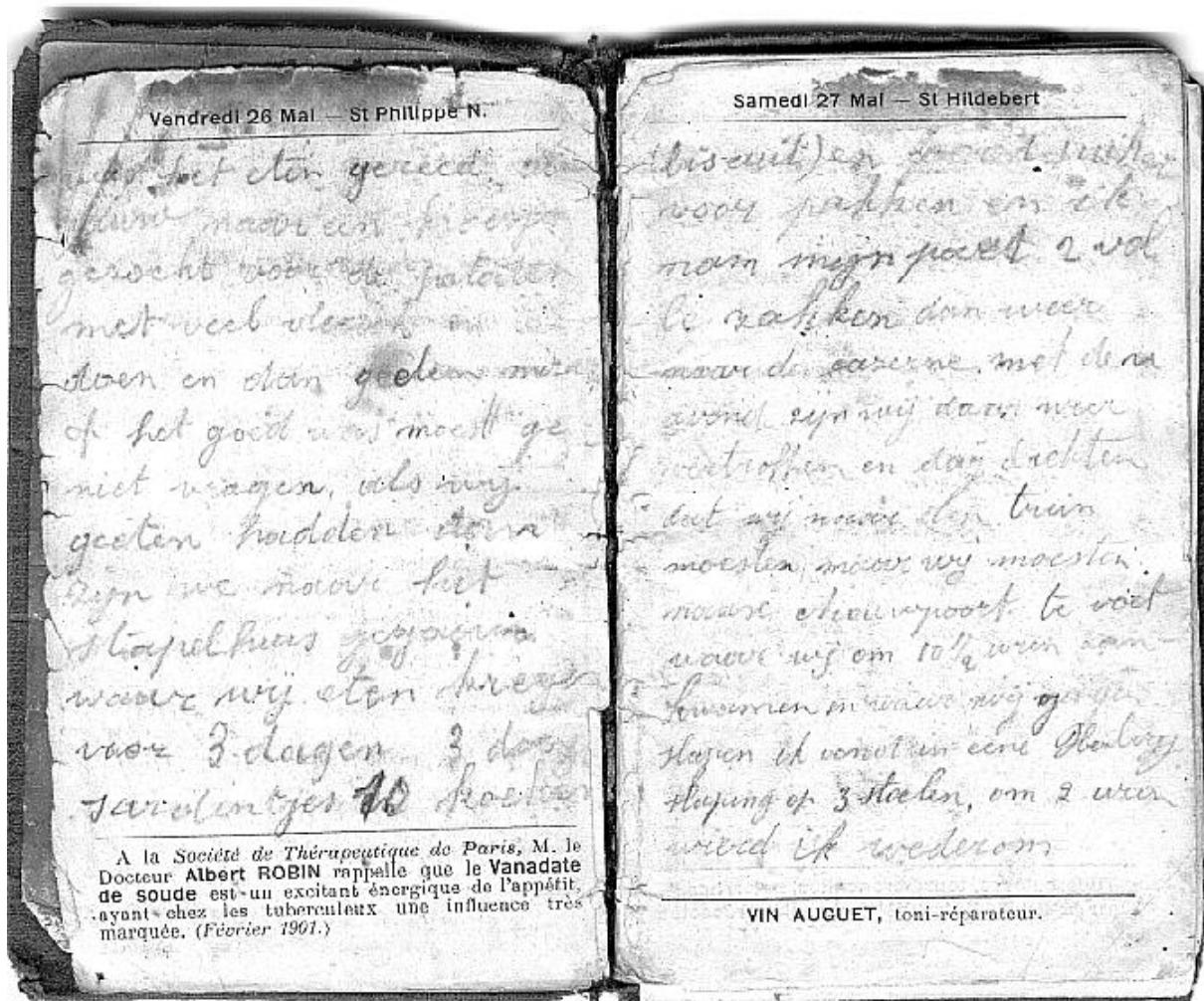
## Het dagboek

Het dagboek van Pieter Van Damme vangt waarschijnlijk aan op 12 of 13 oktober 1914 in Oostende. Het boekje is een franstalige kalender van 1914, uitgegeven door een drogist of apotheker... De eerste bladzijden ontbreken echter, het eerste blaadje dateert 'Jeudi 25 Mai - Ascension'. De originele tekst is in *schuin schrift* letterlijk overgenomen. Mijn randinformatie is in dit lettertype. Voor een historische achtergrond verwijs ik naar de boeken in de bibliografie.

### 1914

....ben ik nog gaan wandelen in de stad en op het strand van de zee tot 10 uren, want om 10 ½ uren moesten wij ons allen weer laten inschrijven. Als wij ingeschreven waren zijn wij dan in rang 4 met 4 naar de kazerne gegaan waar we eten zouden krijgen, daar gekomen was het eten gereed, al gauw naar een kroesje gezocht voor de patatten met veel vleesch in te doen en dan geeten maar of het goed was moest ge niet vragen, als we geeten hadden dan zijn we naar het stapelhuis gegaan waar we eten kregen voor 3 dagen: 3 doosjes sardintjes, 10 koeken (biscuit) en broodsuiker voor pakken en ik nam mijn part 2 volle zakken dan weer naar de kazerne, met den avond zijn we dan weer vertrokken en wij dachten dat we naar den trein moesten, maar we moesten naar Nieuwpoort te voet waar we om 10 ½ uren aankwamen en waar we gingen slapen. Ik vond in eene herberg slaping op 3 stoel,

om 2 uren werd ik wederom wakker van het ge... van een tram ik stond op en ging zien, maar de tram stond gereed om te vertrekken, ik pakte alles op ging naar den tram waar er nergens ... plaats voor zitten of staan ... daar er nog vele opzaten, den tram vertrok 3 uren naar de Panne en om 6 uren waren we er, van de Panne zijn we te voet naar Duinkerke gegaan, en komen er toe om 4 uren, en de boot lag gereed om ons op te nemen, om 6 uren vertrok de boot uit de haven van Duinkerke naar



*Cherbourg onder het geroep van Vive la France et Belge, het was een groote boot de (Ville de Tamatara),*

*de andersdaags om 4 uren kwamen we in Cherbourg aan, wij wierden in rang gesteld om door de stad te gaan naar een Theater voor te gaan slapen, daar hadden wij een goede slaping op strooi dat nog al dik lag en heb daar een goede nacht doorgebracht,*

Dit zelfde verhaal vind ik terug bij in het boek 'Zeg mij waar de bloemen zijn' van Gaston Durnez. Hierin verhaalt Renaat de Rudder zijn tocht van België naar Frankrijk (blz. 33). Een opvallend verschil tussen beide verslagen is de negatieve toon van Renaat en de eerder 'tevrede met wat ik heb' van Pieter. Deze ingesteldheid zal hij blijven volhouden. Te vergeefs zoek je in zijn teksten naar heldendaden of naar wraak, ook niet naar roem of naar eer. Pieter deed gewoon zijn 'plicht'.

*des andersdaags ontmoette ik de gebroeders Lorré daar in de straat daar wij 2 uren tijd hadden om wat te gaan eten en drinken te koop voor de reis die ons te wachten stond, maar wat blijdschap voor mij daar 2 Wettaars te zien en dan nog zulke goede vrienden, wij zijn te zamen naar den theater gegaan en alles weder ingepakt om te vertrekken om 9 uren stonden we allen gereed ... om te vertrekken naar waar naartoe dat wisten wij nu niet. Wij begonnen te marcheren ... de stad door naar tot ons verwondering wij gingen naar de statie, waar er een trein gereed stond voor ons, wij gingen op den trein en kregen een doos plata van 2 K voor met tien te deelen en elk een half brood, om 11 uren vertrok den trein, het begon avond te worden en vriegden aan malkander af of wij er nog niet waren, maar we reden en bleven rijden en wij legden ons op malkander te slapen want wij waren moe van zitten*

*om 2 uren die stond de trein, en zij riepen dat alleman moest afstappen, wij namen alles op en stegen van den trein, waar wij waren wisten wij niet, wij stelden ons in rang en begonnen weer te gaan aan de statie gekomen zagen wij dat wij in dorpje waren met name (Champagné) wij gingen voorts maar altijd door bosschen die gelijkten aan wildernissen, en na een uurgaans bleven wij staan en stonden aan den ingang van een kamp, wij waren op onze bestemming men gaf ons een klein doosje plata en een half brood en zij staken ons in barakken waar er strooi in lag voor te slapen,*

*des anderdaags als wij wakker werden zagen wij dat wij in een groot kamp waren en op een boom stond de naam van het kamp het was (Camp D'Auvours)*



De groepsfoto is opgenomen in het 'Camp d'Auvours'. Pieter is tweede van rechts, achteraan, met het pijpje in zijn mond. Iedere piot heeft aan attriboot in zijn handen : een fles, een drinkbus (goerde), een eetketeltje, een pijp, een verrekijker, en de twee zittende houden een bord vast met de veel betekende

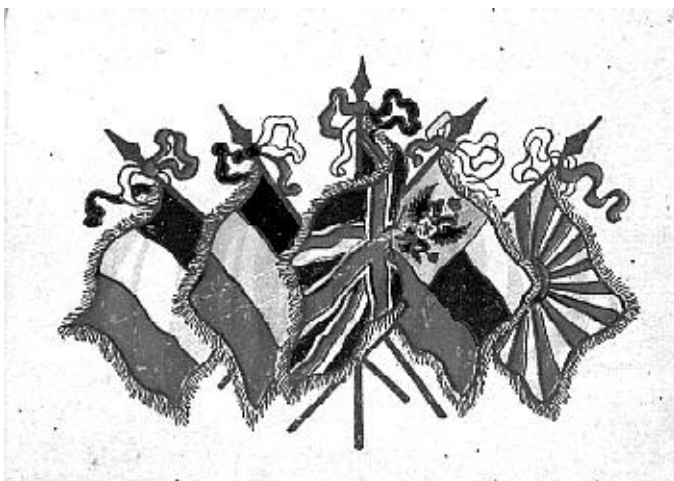
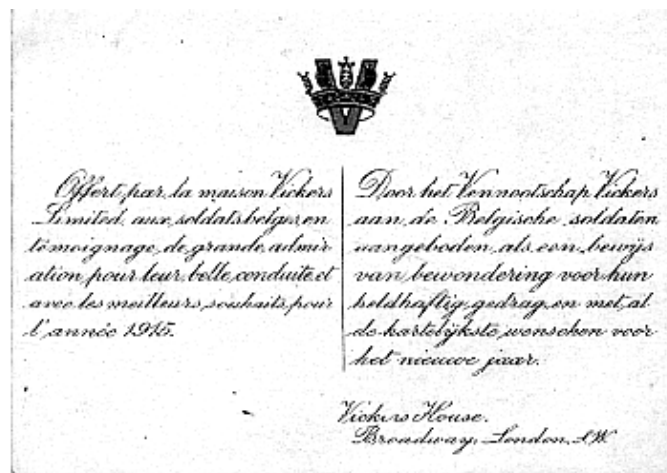
tekst : "Camp d'Auvours - Liever dood dan Duitsch - Oorlog 1914". Over de juiste slogan was men het blijkbaar niet eens, want er zijn duidelijk wissporen op het bord te zien. Ze dragen allemaal een 'uniform' met muts, maar met verschillende schoenen. Op de achtergrond zijn tenten en barakken te zien van het kamp.

De naam van het kamp komt in vele verslagen en teksten voor. Het opleidingskamp zou ingestaan hebben voor de opleiding van kaderpersoneel (hulp-onderluitenant) en dus vooral bevolkt zijn door jongens met een humaniora opleiding (of gelijkwaardig). (blz 23 Retrospectief 'Frontleven 14/18' door Ria Christens en Koen De Clercq)

Volgens een brief van de Amerikaanse soldaat Sylvester Butler (3 juni 1919) aan zijn moeder ligt het Belgische Camp d'Auvours nabij Le Mans. Hij schrijft dat het kamp een model is 'of neatness, cleanliness, and orderly arrangement and management'.

In het Legermuseum vind ik de bevestiging : 'Camp d'Auvours, camp militaire de faible superficie, mais de forte capacité de logement, situé sur la commune de Champagné (Sarthe), à 10 km du Mans)

*na 2 dagen daar geweest te hebben wierden wij verdeelt in compagnies en wij waren in de 5<sup>e</sup> Com. wij begonnen exersitie te doen van smorgens om 8 uren tot 12 uren en s' middag van 1 ½ uren tot 5 uren alle dagen uitgezonderd de zondag kregen wij tijd voor naar de mis te gaan van 9 tot 10 uren en na de mis naar de exersitie, goed weer of slecht weer dat was allemaal gelijk op Kerstmis kregen wij service Dimanche en heb dan te Biecht en te Communie geweest.*



Een merkwaardig document dat Pieter steeds bewaard heeft. Volgens de tekst moet het aangeboden zijn aan de Belgische soldaten voor hun Nieuwjaar 1915 door een Engels Vennootschap Vickers uit London. Vickers is een scheeps- en vliegtuigbouwer. De gebundelde vlaggen op de voorzijde van het kaartje zijn deze van de belangrijkste bondgenoten tijdens de oorlog: Frankrijk, België, Groot-Brittannië, Rusland en Japan. Rusland voert nog haar oude kleuren (wit, blauw en rood) met de keizerlijke wapens (dubbele adelaar met kroon) en het wapenschild van Moskou (St. George met de draak).

## 1915

Op zekeren dag kwam de sergeant af dat wij moesten vertrekken, maar wij sprongen allen omhoog van blijdschap dat wij mochten vertrekken, op 15 januari, den 15<sup>e</sup> kwam en wij vertrokken niet eenige dagen nadien kwam de Luitenant naar de beste soldaten van de compagnie vragen en die het best hadden geschoten op den tir, de mannen werden uit den rang geroepen en ik en de Lorrés waren er ook bij, de compagnie was nu in twee verdeelt wij de oude soldaten en de andere waren de (schachten) elk van 150 man,

Rond deze periode moet de eerste brief van Marie D'Hollander, zijn moeder zijn toegekomen. Via een brief van de Lorées verneemt ze dat Pieter in het leger heeft dienst genomen. Maar een maand later heeft Pieter nog steeds niets laten weten naar huis. Ook in andere dagboeken wordt er geklaagd over het uitblijven van nieuws. Waarschijnlijk zijn vele zendingen verloren gegaan of onderscheept door de vijand.

op 15 Februari vertrokken er 50 man uit ons compagnie met de andere compagnies om het 10<sup>de</sup> linie regiment te vervullen,

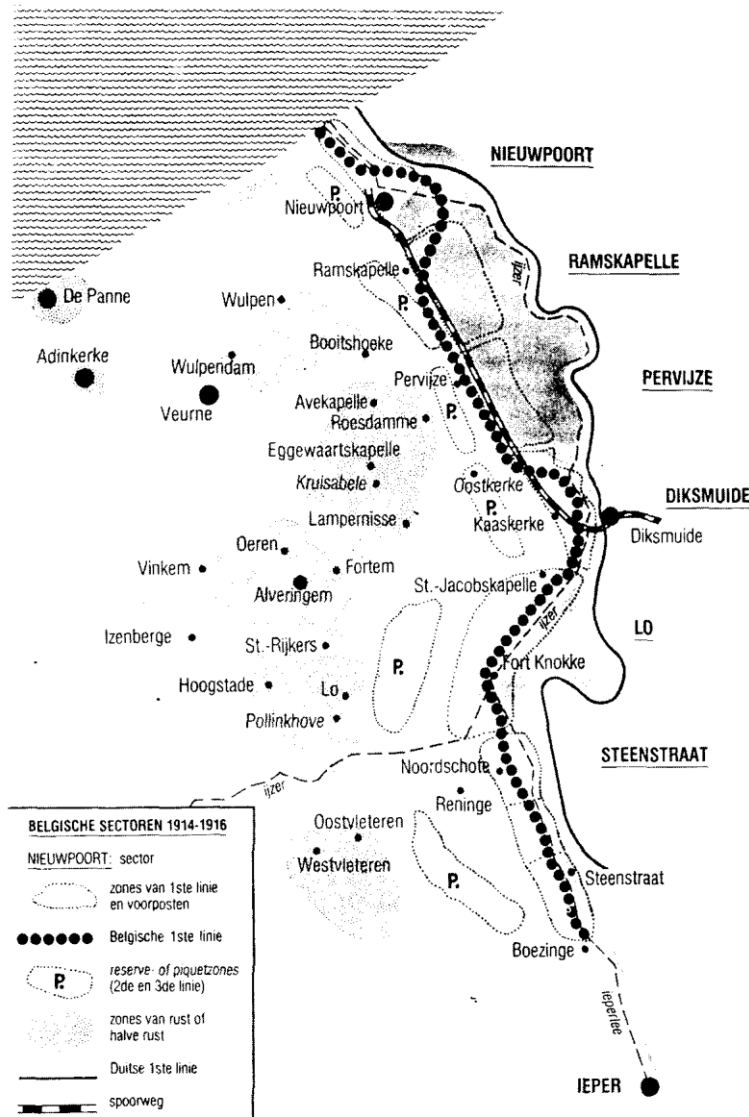
Vanaf de 25 februari 1915 begint voor Pieter de oorlog en wordt hij ingeschreven onder het stamnummer 31447 bij het 13<sup>de</sup> Linieregiment, 9<sup>de</sup> Compagnie.

113 31447 Van Damme 4/9 9 <sup>e</sup>	Père	Jean-François	Vierge	ovale
	Mère	D'Hollander, Marie,	Touche	coloré
	Né à	Hetheron	Front	inclinaison hauteur largeur
	Province	H. orientale	Yeux	gris
	Le	23 avril 1896	Net	base hauteur forme largeur
	Dernière résidence	Hetheron	Bouche	illegible
	Province	H. orientale	Lèvres	minces
	Taille d'un	mètre 60 millimètres	Menton	à front
	Profession antérieure :	idderonol	Cheveux	noirs
			Sourcils	id.
		Signes particuliers	id.	

en op 25ste Februari zijn wij vertrokken met 101 man uit camp d'Auvours naar België om 13<sup>e</sup> linie te vervullen. Onze reis duurde 2 dagen en 2 nachten wij kwamen toe in Adinkerke van daar zijn wij te voet naar Isenberge gegaan en 3 dagen verbleven, vertrek naar de Panne 31<sup>e</sup> Februari tot 11<sup>e</sup> Maart vertrokken den 12<sup>e</sup> Maart naar Gijvelde tot den 22<sup>e</sup> van daar naar het hospitaal met zweren tot 15 April, van het hospitaal naar het de compagnie in Wulpen

Vanaf hier noteert Pieter zorgvuldig iedere dag zijn verblijfplaats en soms maakt hij melding van een voorval. In frontverslagen van andere 'oudstrijders' wordt pas duidelijk wat er schuil gaat achter die simpele vermelding 'tranchée 1<sup>ste</sup> linie' - 'piket' - 'repos' en 'Noordhof'. Het gevaar, de angst, de ontberingen, het leed, de modder, de koude, de regen, de hitte, ratten en muggen, gekwetsten en gesneuvelden, het zware labeur van graven en versterken, de harde slaaphoek, de smaakloze keuken, en de welverdiende rust met 'grote repos'. Om dan het verlangen naar huis niet te vergeten! Een aanrader om te lezen is het boek 'Retrospectief Frontleven 14/18'.





De frontlinie.

in Ramscappelle  
 27<sup>e</sup> in tranchée 1<sup>ste</sup> linie  
 28<sup>e</sup> in tranchée 2<sup>de</sup> linie en vertrokken naar Adinkerke  
 29<sup>e</sup> Repos in Adinkerke  
 30<sup>e</sup> " " "

1<sup>e</sup> Mei " " "  
 2<sup>e</sup> Mei repos Adinkerke en vertrokken tranchée 2<sup>de</sup> linie  
 3<sup>e</sup> reserve pachthof  
 4<sup>e</sup> op 1<sup>ste</sup> linie  
 5<sup>e</sup> reserve pachthof en vertrek Adinkerke  
 6<sup>e</sup> repos in Adinkerke  
 7<sup>e</sup> " " "  
 8<sup>e</sup> " " "  
 9<sup>e</sup> " " "  
 10<sup>e</sup> vertrokken naar tranchée Ramscappelle 2<sup>de</sup> linie  
 11<sup>e</sup> op 2<sup>de</sup> linie  
 12<sup>e</sup> " "  
 13<sup>e</sup> voorpost

De Belgische verdedigingslijn was ongeveer 40 kilometer en verdeeld in zes sectoren : Nieuwpoort, Ramskapelle, Pervijze, Diksmuide, Lo en Steenstrate.

Iedere sector had zijn Kantonnement, zijn reserve en zijn 1<sup>ste</sup> en 2<sup>de</sup> linies.

Het was een steeds over en weer trekken van troepen tussen de verblijven en de frontstrook. Regelmatig onderbroken door 'repos' of 'grote repos', waarbij men verder van het strijdgewoel verbleef.

Pieter verbleef achtereenvolgens in de sector Ramskapelle, Diksmuide, Ramskapelle, Steenstrate en Diksmuide.

16<sup>e</sup> repos in Wulpen  
 17<sup>e</sup> repos in Wulpen en s'avonds vertrokken naar de Briqueterie tot den 18<sup>e</sup>  
 van den 18<sup>e</sup> in piket naar den 3 hoekigen bosch  
 19<sup>e</sup> terug naar Wulpen  
 20<sup>e</sup> repos in Wulpen  
 21<sup>e</sup> " " "  
 22<sup>e</sup> repos in Wulpen en vertrokken naar Adinkerke  
 23<sup>e</sup> repos in Adinkerke  
 24<sup>e</sup> " " "  
 25<sup>e</sup> " " "  
 26<sup>e</sup> aankomst van Schachten en vertrek naar den tranchée



- 14<sup>e</sup> reserve Pachthof en vertrokken naar Adinkerke
- 15<sup>e</sup> repos Adinkerke
- 16<sup>e</sup> “
- 17<sup>e</sup> “
- 18<sup>e</sup> “
- 19<sup>e</sup> chemin de fer
- 20<sup>e</sup> Piket Noordhof



Hoewe Groot Noordhof

- 21<sup>e</sup> tranchée 1<sup>ste</sup> linie
- 22<sup>e</sup> reserve Noordhof en vertrokken Wulpen
- 23<sup>e</sup> repos Wulpen
- 24<sup>e</sup> “
- 25<sup>e</sup> “
- 26<sup>e</sup> “
- 27<sup>e</sup> reserve Jockfeld
- 28<sup>e</sup> tranchée 2<sup>de</sup> linie
- 29<sup>e</sup> chemin de fer
- 30<sup>e</sup> tranchée 1<sup>ste</sup> linie
- 31<sup>e</sup> Repos in Wulpen

- 1<sup>e</sup> Juni Repos in Wulpen
- 2<sup>e</sup> “
- 3<sup>e</sup> “ “ en vertrek tranchée 2<sup>de</sup> linie
- 4<sup>e</sup> tranchée 2<sup>de</sup> linie
- 5<sup>e</sup> reserve Jockfeld



Hoewe Jockveld

6<sup>e</sup> tranchée 1<sup>ste</sup> linie  
7<sup>e</sup> reserve Jockfeld  
8<sup>e</sup> repos Adinkerke tot  
9<sup>e</sup> “ “  
10<sup>e</sup> “ “  
11<sup>e</sup> “ “  
12<sup>e</sup> reserve Jockfeld  
13<sup>e</sup> 2<sup>de</sup> linie  
14<sup>e</sup> reserve Jockfeld  
15<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie  
16<sup>e</sup> repos Wulpen  
17<sup>e</sup> “ “  
18<sup>e</sup> “ “  
19<sup>e</sup> “ “  
20<sup>e</sup> 2<sup>de</sup> linie  
21<sup>e</sup> reserve Klein Noordhof  
22<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie  
23<sup>e</sup> reserve  
24<sup>e</sup> repos Wulpen  
25<sup>e</sup> “ “  
26<sup>e</sup> “ “  
27<sup>e</sup> “ “  
28<sup>e</sup> Chemin de fer  
29<sup>e</sup> 2<sup>de</sup> linie  
30<sup>e</sup> Chemin de fer  
1<sup>e</sup> Juli 1<sup>ste</sup> linie  
2<sup>e</sup> repos Wulpen  
3<sup>e</sup> “ “  
4<sup>e</sup> “ “  
5<sup>e</sup> “ “  
6<sup>e</sup> Piket Jockfeld  
7<sup>e</sup> Reserve Rijkenhoek onder hevig bombardement



Hoeve Rijkenhoek op 500m van de Duitse stelling in de Hoeve De Violette.

8<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie  
9<sup>e</sup> Piket Jockfeld  
10 - 11 - 12 - 13<sup>e</sup> Repos Adinkerke  
14<sup>e</sup> Piket Jockfeld  
15<sup>e</sup> 2<sup>de</sup> linie Beverdijk  
16<sup>e</sup> Piket Jockfeld  
17<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie Beverdijk  
18<sup>e</sup> Repos Wulpen  
19 - 20 - 21<sup>e</sup> “ “

*22<sup>o</sup> reserve Wolvennest*



Hoeve Wolvenest, 1200m van de Duitse stellingen.

*23<sup>o</sup> Piket Jockfeld*

*24<sup>o</sup> 1<sup>ste</sup> linie*

*25<sup>o</sup> Piket Jockfeld*

*26 - 27 - 28 - 29<sup>o</sup> repos Wulpen*

*30 - 31<sup>o</sup> Chemin de fer*



De oude spoorwegberm met abri's nabij de 'Arrêt Booitshoecke'. 2.500m van de Duitse stellingen.

*1 - 2<sup>e</sup> Augustus 2<sup>de</sup> linie*

*3 - 4<sup>e</sup> repos Wulpen*

*5 - 6<sup>e</sup> Piket Jockfeld*

*7 - 8<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie*

*9 - 10<sup>e</sup> repos Wulpen*

*11 - 12<sup>e</sup> piket Klein Noordhof*

*13 - 14<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie Beverdijk*

*15 - 16 - 17 - 18 - 19 - 20 - 21 - 22<sup>e</sup> repos Adinkerke*

*23 - 24<sup>e</sup> Piket Wulpen*

*25 - 26<sup>e</sup> reserve Noordhof*

*28 - 29<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie Rijkenhoek*

*30<sup>o</sup> ziek geworden*

*31<sup>o</sup> Hospital tot den*

*3<sup>o</sup> September*

*4<sup>o</sup> Wulpen*

*5 - 6 - 7<sup>o</sup> Wulpen*

8<sup>e</sup> werken in Ramscapelle onder hevig bombardement, gelukkig ontsnapt, omtrent 1000 projectielen op 55 minuten

9 - 10 - 11 - 12<sup>e</sup> Wulpen

13<sup>e</sup> Jockfeld

14 - 15<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie

16 - 17<sup>e</sup> Wulpen

18 - 19<sup>e</sup> Noordhof

20 - 21<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie

22 tot 29<sup>e</sup> repos Adinkerke

30 - 1<sup>e</sup> Oktober Wulpen

2 - 3<sup>e</sup> Jockfeld

4 - 5<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie

6 - 7<sup>e</sup> Wulpen

8 - 9<sup>e</sup> Jockfeld

10 - 11<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie

12 - 13<sup>e</sup> Wulpen

14<sup>e</sup> 2<sup>de</sup> linie

15<sup>e</sup> Jockfeld

16<sup>e</sup> 2<sup>de</sup> linie

17<sup>e</sup> Jockfeld en vertrokken naar Leysele (Grootte repos)

24<sup>e</sup> naar Ghyvelde

31<sup>e</sup> naar Wulveringhem

7<sup>e</sup> November naar Leysele

14<sup>e</sup> naar Gyveringhove

21<sup>e</sup> naar La Panne

5<sup>e</sup> December naar Alveringhem

9<sup>e</sup> tranché Dixmude

13<sup>e</sup> geblesseerd en geévacueerd naar hospital Anglais Hoogstaede

BELGIAN FIELD HOSPITAL .

BILLET D'EVACUATION sur la gare d'évacuation d'ADINKERKE.

du *Chevalier Van Damme Pierre.*

unité : *15<sup>e</sup> Rég<sup>t</sup> de ligne 3/4.*

Entré le *13 décembre* 1915; sorti le *11 janvier* 1916

Nature de l'affection :  
*Plaie par balle de fusil, origine et entrée sur un os  
de l'articulation huméro-cubitale de la 2<sup>e</sup> col. g. - sorti sous  
le bras de l'omoplate.*

Intervention faite :  
*pansements.*

A reçu - ~~Etape~~ *reçu* d'injection de serum antitétanique.

NOTE pour ( )  
le médecin ( )  
de H.B.A. ( )

*A Hoogstaede, le 11 janvier 1916*  
Le Pharmacien de 2<sup>e</sup> classe *Hous*  
d'officier d'administration ,

*Chirurgien de Rég<sup>t</sup> de l'ocl.*  
*Directeur*  
*Willems*

*Van Damme*

*21*

Diksmuide was inderdaad de schrik voor iedere soldaat. De twee linies lagen er zo dicht bij elkaar dat ze dode ratten van de ene loopgracht naar de andere konden gooien. Berucht waren hier ook de Duitse scherpschutters die zich in de ruïnes van de bloemmolens (minoterie) verschansten. Van daar hadden ze een open zicht op de Belgische loopgraven en was iedere piot een schietschijf. In het Legermuseum vond ik in de persoonlijk fiche van Pieter : 'Le 12 decembre 1915 blessé par balle de fusil à la poitrins dans les tranchées de Dixmude (minoterie).'

Naar de plaats van de schotwonde te oordelen is dit het resultaat van een wel gemikt schot.

Vertaling door Dr. Descheemaker : 'Wonde veroorzaakt door een geweerkogel, de ingangspoort gelegen ter hoogte van het gewricht 2<sup>de</sup> rib naast borstbeen, uitgangspoort ter hoogte van het linkerschouderblad.'

In het boek 'Het drama van de Dodengang' staat vermeld dat Jozef Pauwels (Antwerpen, 1890) brancardier-aalmoezenier was van het 13<sup>de</sup> Linieregiment. Van de Siegfried Debaeke (auteur en uitgever van het boek) verneem ik dat de aalmoezenier die bewuste maandag 13 december 1915 ziek in bed lag in het Kantonnement te Alveringhem. In het niet uitgegeven dagboek staat dat hij de zondag nog de H. Mis gedaan heeft, maar dan weer in bed bleef. Zijn eenheid (het 13<sup>de</sup>) was wel degelijk naar de sector van Diksmuide getrokken zonder hun aalmoezenier.

Volgens de verhalen heeft Pieter in het hospitaal van Hoogstade het bezoek gekregen van Koningin Elisabeth. Een lederen brieven tas en een souvenirkaartje heeft hij toen van Hare Majesteit ontvangen. Van dit bezoek heb ik een bewijs gevonden in het Privésecretariaat van koning Albert, via de Heer G Janssens van het Archief van het Koninklijk Paleis.

Journée du dimanche 13 décembre 1915  
Tout très calme sur le front de l'Yser  
à 9 heures, nous fûmes la famille Royale  
à 10 heures, la Reine se remit les paquets et bouquets  
aux blessés de l'hôpital d'Hoogstade.  
à 11 heures le Prince et la Princesse sont à la Villa et  
y dînent.  
à 2 heures, la Reine va à Cabour pour distribuer  
des cadeaux aux blessés... paquets avec bouquets de fleurs  
grand nombre chez tous les blessés que cette visite de la Reine  
les hommes savent aussi que leur solde d'hôpital est  
acceptée par suite de l'intervention de Sa Majesté  
le Prince et la Princesse ont allés à l'ambulance de l'Yser  
pour assister à la soirée de carité organisée... et à la  
distribution de cadeaux Noël.  
le Roi est allé faire une grande promenade à 3 heures.  
soirée plusieurs... grand vent.  
Peu de nouvelles de différents fronts... Calme sur  
l'Ardenne et dans le Palikans.

*“Journée du Dimanche 26 décembre 1915*

*Nuit très calme sur le front de l’Yser.*

*A 9 ¼ heures, messe pour toute la famille Royale*

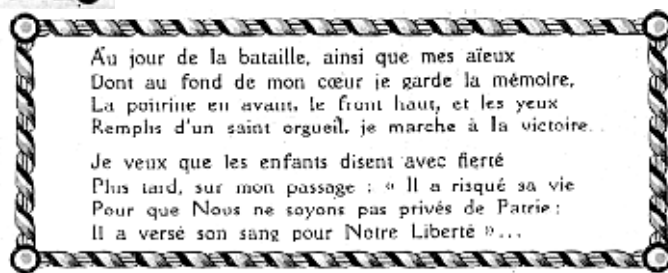
*A 10 heures, la reine va remettre le paquets et bouquets aux blessés de l’hôpital d’Hoogstade.”*

Dus met grote zekerheid mogen we stellen dat Pieter op tweede Kerstdag bezoek gekregen heeft van Koningin Elisabeth in het hospitaal van Hoogstade.



Over de omstandigheden in de hospitalen is een treffende novelle 'Het huis der smart' geschreven door Frans Smits en verschenen in een Davidsfonds boek 'De Grote Oorlog - Novellen over 14-18'.

Het B.F.H. (Belgian Field Hospital) was opgericht in Antwerpen op 4 september 1914. De medische staf bestond uit chirurgen uit het Engelse Leger. Op 29 januari 1915 wordt het hospitaal geïnstalleerd in het 'Hospice Klep' te Hoogstade. In de tuin werden houten paviljoenen opgetrokken voor 200 bedden. Op 15 mei 1916 werd het 'B.F.H. d'Hoogstaede' een Belgisch Militair Hospitaal.



Pieter zal de eerste zorgen in de loopgraven gekregen hebben van brancardiers. Vandaar zal hij gedragen of vervoerd zijn naar Lettenburg, op het kruispunt van de weg Kaaskerke-Pervijze en Oostkerke. Verder werd hij geëvacueerd met ambulancewagens naar Hoogstade.

Voor geheel herstel werd hij via het 'Hopital de passage à Calais' met de trein vervoerd. In het boek 'l'Histoire du Service de Santé de l'Armée' staat dat alleen al in de maand januari van 1916 niet minder dan 3213 gekwetsten vervoerd zijn met de trein vanuit Calais naar hospitalen in Frankrijk.

## 1916

*tot 12<sup>e</sup> Januari 1916 geëvacueerd naar statie Adinkerke, van daar naar Kales*

*13<sup>e</sup> de Kales naar*

*14<sup>e</sup> aangekomen te Valognes in een hospitaal Complementaire N° 25*

*28<sup>e</sup> Februari vertrek Hospital Valognes naar Cherbourg. Dépôt Convalents Belge*

*1<sup>e</sup> Maart vertrokken naar Camp d'Auvours waar wij vroeger onze structie geleerd hadden*

*25<sup>e</sup> ben ik in verlof geweest naar Parijs bij Nicht Georgine tot den 29<sup>e</sup> zelfde dag terug naar t' kamp*

In zijn dagboek is het adres terug te vinden : Rue des Pyrénées 260, Chez Richard, Paris XX.

Deze straat bestaat nog altijd in het 20ste Arrondissement, niet ver van de beroemde begraafplaats 'Père Lachaise'.

Florent Van Den Berge, eveneens een oud-strijder uit Wetteren, schrijft in zijn dagboek uitvoerig over zijn verlofperiodes in Parijs. Het was een aan- en afrijden van treinen met verlofgangers naar die bruisende stad waar men eventjes het oorlogsgeweld kon vergeten. Parijs was toen, net als nu, een stad die de soldaten met open armen ontving ; drank, cinema, teater en meisjes waren de belangrijkste ingrediënten.

*21<sup>e</sup> April vertrek uit het camp d'Auvours naar Fécamp*

*aangekomen den 22<sup>e</sup> April in Fécamp, Dépôt Diversionnaire, waar ik opnieuw gekleed en gewapend werd om terug naar het front te gaan vertrek uit Fécamp*

De periode van 13/12/15 tot 8/5/16 staat eveneens vermeld op de vuurkaart.

Na zijn volledig herstel keert Pieter terug naar zijn vroeger 13<sup>de</sup> Linierement, dat gelegen was in de sector van Diksmuide (ten zuiden van de Dodengang, voor de Minoterie, de bloemmolens en dan

verder naar St-Jacobskapelle). Volgens S. Debaeke verbleef het 13<sup>de</sup> vanaf 5 dec. 1915 tot 10 mei 1916 in deze sector. Wat overeenkomt met de data in het dagboek.

7<sup>e</sup> Mai aangekomen in België  
den 8<sup>e</sup> Mai in Alveringhem en weder in de compagnie te gaan  
11<sup>e</sup> Mai vertrek naar de Panne met het Bataillon in Groote Repos  
26<sup>e</sup> vertrokken uit de Panne naar Wulpen nieuwe Secteur van Ramscapelle  
27<sup>e</sup> vertrek naar de tranchées piket briqueterie  
29<sup>e</sup> op post d'ecout telefonist  
30<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie onder een bombardement van 2 ½ uren  
31<sup>e</sup> Adinkerke repos, vertrek uit Adinkerque

9<sup>e</sup> Juni naar Wulpen  
12 - 13<sup>e</sup> piket steenbakkerij  
14 - 15<sup>e</sup> Ijzerenweg  
16 - 17<sup>e</sup> Wulpen en vertrek naar den tranchée  
18<sup>e</sup> ijzerenweg  
19<sup>e</sup> Infermerie tot de 23<sup>e</sup> en 24<sup>e</sup> vertrek tranchées Briquetterie  
25 - 26<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie tot 28<sup>e</sup>  
29<sup>e</sup> repos in Wulpen  
30<sup>e</sup> Infermerie tot den

3<sup>e</sup> Juli repos in de Panne tot 20<sup>e</sup> vertrokken Bray Dunes  
tot 3<sup>de</sup> ordonance geworden van Capitaine G. De St. Hubert

6 - 7<sup>e</sup> Augustus tranchées Che de fer  
8 - 9<sup>e</sup> 2<sup>de</sup> linie beverdijk  
10 - 11 - 12 - 13<sup>e</sup> Boitshoucke



Hoeve Chien Marin, gelegen aan de westkant van de spoorwegberm.

13 - 14<sup>e</sup> Chemin de fer  
15 - 16 - 17 - 18<sup>e</sup> Boitshoucke  
19 - 20<sup>e</sup> chemin de fer  
21 - 22<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie  
23<sup>e</sup> Bray Dunes

1<sup>e</sup> Oktober  
In congé gegaan naar Parijs, geld ontvangen van mijn Capitain om de reis te doen  
7<sup>e</sup> terug naar de Compagnie in de Panne  
14<sup>e</sup> vertrokken uit de Panne naar Wulpen  
16 - 17<sup>e</sup> Tranchée Chemin de fer  
18<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie  
19 - 20 - 21 - 22<sup>e</sup> Wulpen

14 - 15<sup>e</sup> Ferme (Chien  
Marin)  
16 - 17<sup>e</sup> Chemin de fer  
18 - 19<sup>e</sup> Boitshoucke  
20 - 21<sup>e</sup> vertrek Bray  
Dunes  
22 - 23<sup>e</sup> Chemin de fer  
24 - 25<sup>e</sup> Chemin de fer  
26 - 27<sup>e</sup> Chien marin  
28 - 29<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie  
30 - 31 -

1 - 2<sup>e</sup> September  
Boitshoucke  
3 - 4<sup>e</sup> Chemin de fer  
5 - 6<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie  
7 - 8 - 9 - 10<sup>e</sup>  
Boitshoucke  
11 - 12<sup>e</sup> Chien marin



23 - 24 - 25 - 26° Chemin de fer  
27 - 28 - 30 - 31° Wulpen Cuisinier des Offisiers

November 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7° Wulpen  
8 - 9 - 10 - 11° Chemin de fer à la gare de Ramscappelle



Het versterkt Station van Ramscappelle, het enige bouwwerk welk een uitzicht bood op het overstromde gebied tussen de IJzer en de spoorwegberm.

12 - 13 - 14 - 15° Wulpen  
16 - 17° Chemin de fer  
18 - 19° tranchée avancée  
20 - 21 - 22 - 23° Wulpen  
24 - 25 - 26 - 27 - 28° Chemin de fer Nieuwpoort  
29 - 30 -

1 - 2° December Wulpen  
3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10° Avecappelle  
11 - 26° Panne

N° Matricule 1546

Nom : Van Panne

Prénoms : Pierre

né à Wetteren le 23.4.1894

Prénoms du père : Jean, Turngold

Nom et prénoms de la mère : S. Kollhaender Marie

Dernier domicile des parents : Wetteren

du titulaire : Wetteren

Epoux de (veuf, divorcé) célibataire, célibataire

Profession : tailleur

Grade et position : soldat 5ecl V.G.

Date de l'entrée à l'armée : 12.10.1914

Décorations :

SIGNALEMENT :

Taille : 1m 175 m/m

Cheveux : bruns

Moustache :

Barbe :

SIGNES PARTICULIERS :

Signature du titulaire : Jean Danonne

MUTATIONS

Le 1er Octobre 1917 présent à la gce de 19° Régiment de ligne

Le Commandant de [Signature]

(Signature)

Scelu de la Division ou de l'Autorité dont dépend le bureau de vérification.

Het stamnummer van Pieter Van Damme, 1646 bij het 19<sup>de</sup> linieregiment, bij het 13<sup>de</sup> is hij gekend onder de nummer 31447. Samen met Verstraete Robert n°1645 uit St. Amandsberg en Van Doorselaer Gustave n° 1647 uit Boom (dus allen Vlamingen) is Pieter van het 13<sup>de</sup> overgeplaatst naar het 19<sup>de</sup> linie. Op de foto's van de kaart staat Pieter met een andere nummer : 1648!

In de beschrijvingen van de Linieregimenten staat dat het 19<sup>de</sup> Linie gevormd werd op 24 december 1916 bij ontubbeling van het 13<sup>de</sup> en samenvoegen met het 12<sup>de</sup>. Het 13<sup>de</sup> en het 19<sup>de</sup> vormden de 13<sup>de</sup> brigade infanterie van IV<sup>o</sup> Legerdivisie. Blijkbaar is Pieter vlug op de hoogte gebracht en ingedeeld bij het 19<sup>de</sup>.

Op zijn vuurkaart staat echter 20/12/16 als datum van inlijving bij de nieuwe eenheid.

In het boek 'Ceux du Front - Spécial 50 ans' is de compagnie van Pieter terug te vinden. Pieter werd ingedeeld in de 9<sup>de</sup> Compagnie, die bestond uit vier peletons van elk 35 tot 40 soldaten, één peleton was dan opgesplitst in secties van zes man. De 9<sup>de</sup> Compagnie maakte deel uit van het 3<sup>de</sup> Bataljon van het 19<sup>de</sup> Linieregiment, die een onderdeel was van de 10<sup>de</sup> Divisie in de 4<sup>de</sup> Leger Afdeling.

Een heleboel militaire termen, maar echt noodzakelijk om iemand terug te vinden.

Want zo was Pieter eerst niet terug te vinden in de microfiches van het Legermuseum. Want het stamnummer 1646 van het 19<sup>de</sup> is niet het zelfde van in het 13<sup>de</sup> linieregiment : 31447.

Verder staat op de fiche vermeld :

'Le 25 decembre 1916 venu du 13<sup>e</sup> ligne.'

'Le 12 octobre 1914 engagé comme volontaire pour la durée de la guerre.'

'Le 12 decembre 1915 blessé par balls de fusil à la poitrine dans les tranchées de Dixmudes (minoterie).'

27 - 28<sup>e</sup> Avecappelle Etat Major

29 - 30 - 31

## 1917

1<sup>e</sup> Januari 1917

2 - 3 - 4 - 5<sup>e</sup> chemin de fer

6 - 7 - 8 - 9<sup>e</sup> Avecappelle

10 - 11 - 12 - 13<sup>e</sup> chemin de fer

14 - 15<sup>e</sup> Avecappelle

16 - 25<sup>e</sup> Congé Paris

pakje verzonden aan Nestor

27<sup>e</sup> Boitshoucke

28 - 29 - 30

1<sup>e</sup> Februari Chemin de fer

2 - 3 - 4 - 5<sup>e</sup> Boitshoucke

6 - 7<sup>e</sup> tranchée avancées 1<sup>ste</sup> ligne

ooggetuige van een droevig drama. Een soldaat geblesseerd en de terhulpkomende den eenen achter den anderen werden ook getroffen - 2 dooden 3 geblesseerd

8 - 9<sup>e</sup> chemin de fer

10 - 11 - 12<sup>e</sup> Boitshoucke

12 - 24<sup>e</sup> Avecappelle repos

24 - 26<sup>e</sup> Maart La Panne repos

26 - 4<sup>e</sup> Mei Ghyvelde repos

4 - 8<sup>e</sup> Mei demi repos Lion Belge

8 - 12<sup>e</sup> Mei picket ferme Zure

12 - 16<sup>e</sup> demi repos West-Vleteren

16 - 20<sup>e</sup> 1<sup>ste</sup> linie Boesinghe

20 - 23<sup>e</sup> repos West-Vleteren

23 - 26 demis repos Lion Belge

Hier stopt het dagboek. Het blaadje van de kalender staat op "Lundi 3 Juillet - St. Anatole"  
Dan ontbreken er een aantal velletjes van "4 tot 23 juillet".

Op de "25 juillet" staat nog een vreemd adres : "57 in de poorte rectover (In het Verzet)"

In het boek 'Van de oorlog hoor ik niets' vind ik een aanknopingspunt. Op een landkaartje staat een herberg 'Het Verzet' gesitueerd op de plaats waar nu het Bretoense Monument staat. Het gehucht Verzet is genoemd naar de gelijknamige herberg op de baan van Boezinge naar Pilkem, langs de verdwenen spoorlijn Ieper - Torhout.

Waarom is Pieter hier gestopt met nota's te nemen?

Zijn ze verloren gegaan? Had hij geen tijd meer? Was de toestand te ernstig?

Of was er een algemene vermoeidheid, want er kwam maar geen einde aan de oorlog.

Meer waarschijnlijk lijkt de uitleg die ik vond in de dagboeken van het 19<sup>de</sup> ('Ceux du front'). Bij gevaarlijke opdrachten (Merkem en het eindoffensief) werden alle persoonlijke bezittingen zoals dagboeken, brieven en souvenirs in een vaderlanderke gestopt en in een magazijn bewaard. Dit om extra schiet- en eetvoorraad te kunnen meenemen in hun ransel en om geen belangrijke militaire gegevens door te geven aan de vijand bij gevangenneming.

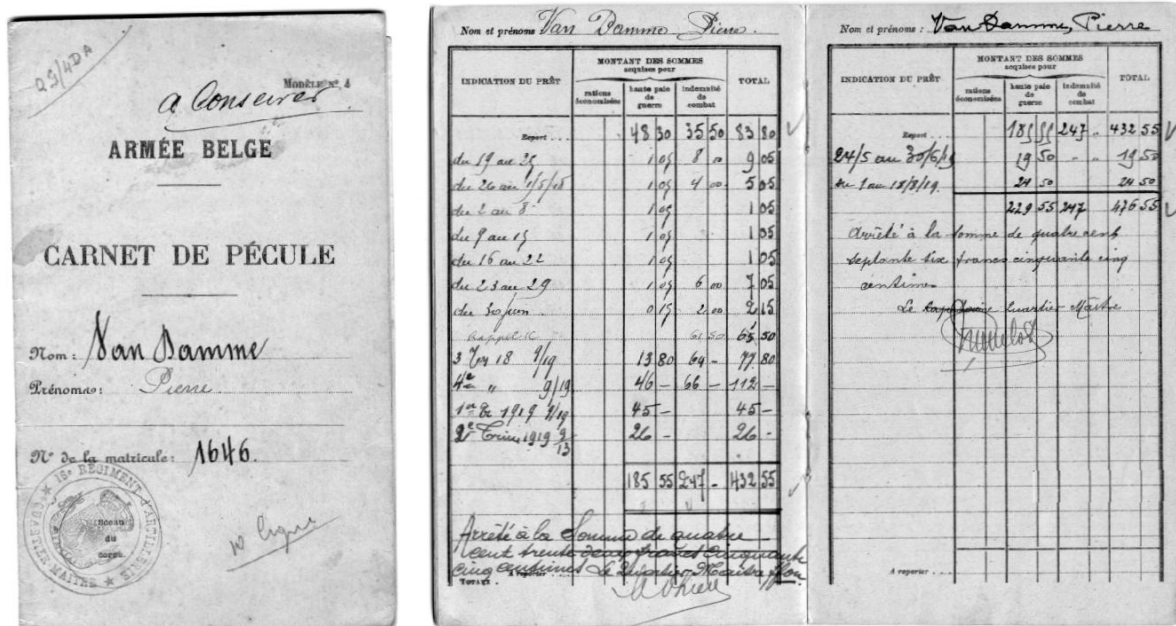
Voor de verdere invulling van het dagboek zijn we dus aangewezen op documenten en op de geschiedenis van zijn linieregiment.

In het 'CARNET DE PECULE' is Pieter als 'soldat' ingeschreven

vanaf 1 juli 1917 bij het 19<sup>de</sup> Ligne 9<sup>de</sup> Cie,

In dec '17 en verder in '18 ontvangt Pieter regelmatig een speciale premie : 'indemnité de combat'.

Wat dus laat vermoeden dat hij nog steeds aan het front verbleef.



Dit vermoeden wordt gestaafd door de geschiedenis van het 19<sup>de</sup> Linieregiment te volgen op het Belgische front. In het boek 'Ceux du front. Souvenirs du 19<sup>e</sup> Regiment de Ligne 1916-1973' van A. Pierret vinden we de wapenfeiten en data terug. Ook in het 'Guldenboek der Vuurkaart' staan de wapenfeiten per eenheid opgetekend.

December 1916 Sector Ramskapelle

Mei 1917 Boezinge, Sector Steenstrate

Juli 1917 gekantonneerd in Oye, Ardres en Loon-Plage (Noord-Frankrijk) als reserve voor het Britse offensief (later genaamd 3<sup>de</sup> slag bij Ieper-Passchendaele)

Deze periode van 7/7/17 tot 13/11/17 wordt afzonderlijk vermeld op de vuurkaart van Pieter. In die periode wordt het 'Carnet de Pécule' ingevoerd en worden er vergoedingen ingeschreven per week, per maand of per trimester.

November 1917

1<sup>ste</sup> Belgische lijn bezetten bij de Wijk Hoekse, nabij Merkem (de posten Epernon, Gehucht Aschoop, Hoeve Jezuietengoed) met Duitse aanvallen. In 'Ceux du front' staat een uitgebreid verslag over deze aanvallen. Het moet er verschrikkelijk geweest zijn.



Het klooster van de paters is helemaal verdwenen, ook de Aschoop is niet meer heropgebouwd. De hoeve Jezuietengoed is herbouwd en gemoderniseerd. Wat verder in de weiden liggen nog steeds de ruïnes van de 'post Epernon', een Duitse abri. Op de betonblokken staat een kruis en een gedenkplaat voor Adj. Jean Taymans van het 19<sup>de</sup> linie die op 28 november 1917 hier sneuvelde bij de verdediging van deze ingenomen Duitse stelling en onder de puinen bedolven ligt. De sector Merkem was de slechtste van het Belgische front. Hij lag op de grens tussen de Belgische en Engelse sector, en werd om beurt bezet door Fransen en Belgen.

## 1918



Voorjaar 1918 achtereenvolgens  
Hoekske - Olifantenmolen - Wijk  
Kortekeer nabij Steenstrate  
April - Mei : belangrijke rol in de  
zogenaamde 'Slag bij Merkem' (15-16 en  
17 april)

De 9<sup>de</sup> Compagnie bezet er de posten  
Gourbi, St-Janshoek, Victory Post en  
Islande Farm.

27 mei: kantonnement in Izenberge - Gijverinkhove

20 juni : Sector Diksmuide (Dodengang) - Nieuwkapelle

19 juli : Oostkerke

20 september : kantonnement in Izenberge - Pollinkhove ter voorbereiding van het eindoffensief

28 september : Eindoffensief, 19<sup>de</sup> Linierement valt aan te zuidwesten van het Kasteel van Blankaart (de bossen van Houthulst) in de richting van Klerken.

29 september : Zarren en Esen bevrijd

3 oktober : hergroeperen te Klerken

15 oktober : Kortemark-Markhove, Groenspriet

16 oktober : Bos van Wijnendale

19 oktober : Torhout



De intrede van het 19<sup>de</sup> Linie te Torhout. De soldaten zijn in volle marsorde met complete bepakking en bewapening (foto De Jong 1356).

20 oktober : Merendree, afleidingskanaal van de Leie

11 november : Maria-Aalter

2 december : Aken

10 december : Wacht aan de Rijn, in Lank Latum (tussen Munchengladbach/Düsseldorf/Krefeld)

## 1919

Op 9 januari 1919 stuurt Pieter een kaartje naar zijn zuster Alice vanuit Krefeld. Dit kaartje is pas na 80 jaar terug opgedoken en bevestigd de vermoedens.

*Krefeld den 9-1-19*

*Bemide Alice*

*Van u ook een kaartje! Dat is wel. 't heeft mij veel plezier gedaan en dank voor uwe wenschen. Hier gaat alles nog goed. 'k hoop dat het zoo zal blijven: tot wanneer ik naar huis zal komen. Ontvangt mijne beste groeten en kussen van verre*

*uwen toegenegen*

*Broeder Pieter*



Breefeld den 9-1-19  
Beminderd Alice  
Van u ook een kaartje! dat  
is wel. t heeft mij veel plezier  
gedaan en dank voor uw  
wensen. Hier gaat alles  
nog goed. ik hoop dat het  
zo zal blijven: tot wanneer  
ik naar huis zal komen.  
Ontvangt mijne beste  
groeten en kusjes van  
uwe naven begenegen  
Broeder Pieter.

WETTEREN  
17-18  
15  
19

BOITES MILITAIRES  
16  
19  
BELGIE  
LEGERPOSTEN

13 Gentsekersteeweg 13  
Wetteren  
Belgie.

17 12341

April 1919 aflossing van de wacht door een Regiment Grenadiers.

Pieter krijgt nog vergoeding tot de 2<sup>de</sup> Trimester van 1919 (26Fr), wat laat vermoeden dat hij met zijn regiment meegetrokken is tot aan de Rijn.

23 mei wordt hij overgedragen naar Etat Major/4<sup>de</sup> Legerdivisie

19 augustus definitief met verlof. Op zijn 'Cartouche de congé - Verlofpas' staat dat 'Soldat V. G. Van Damme Pierre' met onbepaald verlof gaat, 'zijne wapenen en kleederen in Lierre' bewaard zijn en dat hij zich in geval van mobilisatie 'langs den snelsten en kortsten weg naar het depot, korps of fort' moet begeven.

7 oktober 1919 wordt zijn 'Carnet de Pécule' uitbetaald per postmandaat : 476,55 fr.

In het zelfde boekje zit een afrekeningsblad, zonder datum. Het is uitgeschreven door '4<sup>o</sup> Division d'Armee - Etat Major' en opgesteld in het Frans. Er wordt een afrekening gemaakt van 40 dagen verlof, onkosten voor demobilisatie, kledij en voor de 5 jaar dienst. Dit vond ik ook terug in het dagboek van Charles Vermeersch uit Ichtegem. "Op 1 september 1919 keerde hij gaaf en gezond terug van Duitsland met 801 fr op zak en de belofte van veertig dagen congé met solde."

Pieter kreeg 731,32 fr en 40 dagen congé!

*4<sup>e</sup> Division d'Armée*  
**Régiment d'Quartiers Généraux** 9<sup>e</sup> Série, 62. — Modèle AA.

MILITAIRES  
 Militairen  
 EN PETITE PERMISSION.  
 met klein verlof.

de l'instruction annexée au règlement pour les militaires en congé.

**TITRE DE CONGÉ**  
**VERLOFBRIEF**

N<sup>o</sup> 246 de la matricule.  
 N<sup>o</sup>        dans het stamboek.

*Tu à Hetterey le 3. X. 1919  
 Le Brigadier de Police  
 M. De Leffebvre*

Le Capitaine Bras **CAEM**, commandant le Quartiers Général accorde un congé verlof  
 commandant van Quartiers Général verlof

au (au) Soldat Pou Jouanne Pierre  
 aan (aan) Soldaat Pou Jouanne Pierre

pour se rendre à Hetterey  
 om zich te begeven naar Hetterey

à partir de 14 Juillet 1919.  
 onder voorwaarde dat zijn corps terug te zijn den 14 Juillet 1919.

à Bruxelles, le 23 Juin 1919.  
 A Bruxelles, le 23 Juin 1919.

LE COMMANDANT DE L'Unité  
      

**SIGNALEMENT.**  
 Personele gegevens (P.N.)

Age: <u>27</u> ans. Leeftijd: <u>27</u> jaar.	Yeux: <u>bleus</u> Oogen: <u>      </u>	Monton: <u>brun</u> Haar: <u>      </u>
Taille: 1 mètre <u>62</u> centimètres. Gesl. h. 1 meter <u>62</u> centimeters.	base: <u> moyenne</u> die-nazel: <u>      </u>	Cheveux: <u>brun</u> Haar: <u>      </u>
Vi-age: <u>ovale</u> de-gesicht: <u>      </u>	hauteur: <u>      </u> hoogte: <u>      </u>	Sourcils: <u>id</u> Wandbrauwen: <u>      </u>
Teint: <u>rosé</u> Gelaatskleur: <u>      </u>	forme: <u>      </u> vorm: <u>      </u>	Signes particuliers: Bijzondere teekens: <u>      </u>
Inclinaison: <u>droite</u> weping: <u>      </u>	longeur: <u>      </u> lengte: <u>      </u>	<u>Cicatrices à la</u> <u>poitrine</u>
Front: hauteur: <u> moyenne</u> voorthoofd: hoogte: <u>      </u>	Bouche: <u> moyenne</u> mond: <u>      </u>	
largeur: <u>      </u> breedte: <u>      </u>	Lèvres: <u> petites</u> lippen: <u>      </u>	

Je déclare avoir examiné le militaire (dénommé) ci-dessus, et ne lui avoir trouvé aucun germe apparent d'une affection transmissible.  
 Ik verklaar te hebben onderzocht de militair (dennominé) hierboven en geen zichtbare tekenen van besmettelijke ziekte bij hem te hebben gevonden.

A Bruxelles, le 23 Juin 1919.  
 LE MÉDECIN,  
      

(a) Grade, position, nom et prénom. — (b) La compagnie, l'escadron ou la batterie.  
 (a) Graden, stand, naam en voornamen. — (b) De compagnie, het escadron of de batterij.

Imp. milit. E. Gurot, rue du Sabot, 12, Bruxelles.

De Verlofbrief die Pieter de toelating gaf om 40 dagen verlof te nemen met soldé. Ingaande vanaf 10 juli 1919 tot 19 augustus 1919, de dag waarop hij zich terug moest aanmelden bij zijn corps.



## Adressen

Het dagboek bevat een heleboel adressen. Ze zijn neergepend omgekeerd in het boekje. Sommige namen komen meermaals voor met verschillende adressen. Blijkbaar volgde Pieter een aantal kameraden. Het adres van thuis is te vinden via een 'post restant' in Holland!

Op de binnenzijde van de kaft is een etiket gekleefd :

19<sup>de</sup> REGIMENT 3<sup>o</sup> BATAI... 9<sup>de</sup> Co...

Le sol... à se rend... de Furnes à ... service.

Dit is zijn eigen eenheid, maar de betekenis om in Veurne te verzamelen (?) is niet te achterhalen.

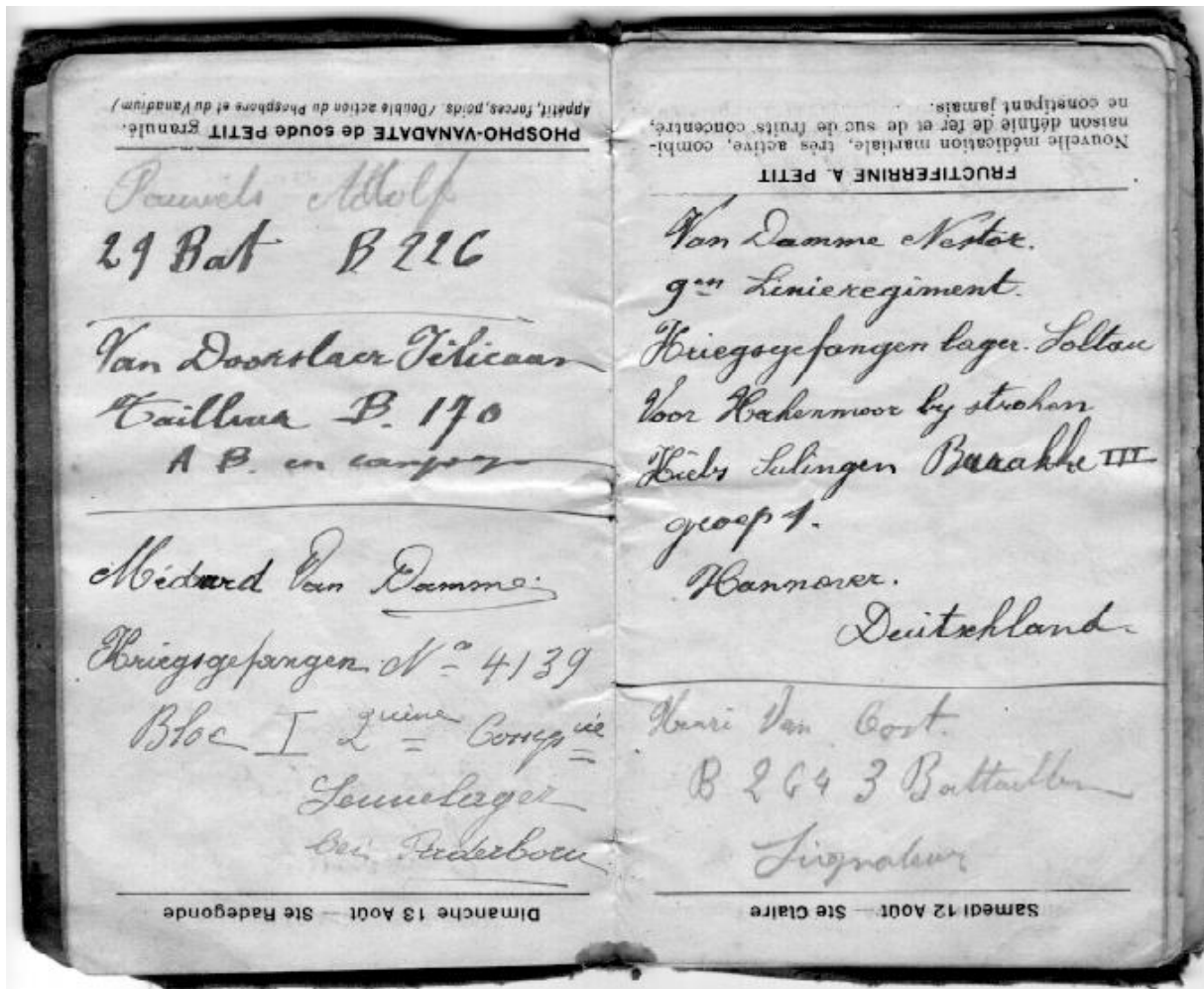
Enkele toelichtingen bij de adressen :

Georges, Médard en Oscar Van Damme zijn drie broers en neven van Pieter. Hun vader is Petrus Van Damme (Peetje, de peter van Pieter) en woont in Ledeborg. G. Van Damme (Georgine Verhaegen) is de echtgenote van Médard en woont tijdens de oorlog in Parijs. Waar Pieter met 'groot congé' ging. Nestor Van Damme is zijn eigen broer, en krijgsgevangen in Duitsland.

Maurice Van Damme is niet direct familie.

Adolf Pauwels is zijn toekomstige schoonbroer en ook van Wetteren.

Van den Berge (vermoedelijk Florent, die in de vijfde brief vermeld wordt) is een Wetteraar.



## Adressen

Georges Van Damme 4<sup>e</sup> D.A.B. 10 Ligne 3<sup>de</sup> Bataillon 3<sup>de</sup> compagnie en campgange

Polfliet Theofiel 1<sup>ste</sup> Wachtmeester Mixte 3<sup>de</sup> Brigade Armé Belge Via Calais

Antheunis Achiel Engelstraat N°38 St. Amandsberg (Gent)

Antheunis Achiel 4<sup>de</sup> D.A.B. 10<sup>de</sup> Ligne 1<sup>ste</sup> Bataillon 4<sup>de</sup> compagnie en campagne  
Lorant Goossens 1/3 B.207 Ligne  
Van Den Berghe 2/1 B206 Ligne  
Henri Victor Coppens 1/3 B142 servis à pied  
Charles Michiels Herbert Home Alumhuist Road Wets Bearmenouth England  
Honoré Van Bever Soldat 12<sup>e</sup> Rt de Ligne Train Ma... Bureau P sur Rail Calais France  
Deseré Mammens Belge Koewacht aannemer voor Leon Van Kerkhove  
August de Meeyer Expéditeur Sas Van Gent voor Jules Van Der Meersche  
Wed. Van Damme Zuiddorp Zeeland Holland voor René Anselaeere  
Pauwels Adolf Cordonnier D instruction d'Artillerie 4 Batterie Quartier Morries  
Seine Interieure (Eu) France  
M... Goffaert Boulevard Evertsen N°38 Vlissingen Holland  
Mr. Leon Servaes Zuiddorpe Oude polder Holland  
Voor Van de Velde Alfons van ....  
Colpaert Omer Hopital Agneaux St. Le Salle 11 lit B4 Manche France  
Aime De Gand Hopital Cabour Salle Elisabeth  
M. Serafien Van der Strepen Overslag Zeeland Holland  
Cyriel Van Autrijve Hopital Belge Salle 14 Boubourg France  
Ch. Michiels Hopital Grata Chries Western Avenu Bourmenerck W England  
Monsieur Meuleman Sas van gent post restant Holland  
binnenste envelop M Rychaert Gent voor Frans Van Damme Schoolstraat  
Floran de Winne Zuiddorp Zeeland Holland Bij de Mulder (m)  
C Van Autrijve Hopital N°30 5 étage Rennes Bretagne Salle 2 France  
Van Parijs Florimond III/B 2Cie A129  
Van Autrijve Cyriel CJAM 13<sup>de</sup> compagnie à Fécamp Seine Inf France  
Van Damme Oscar Rue de la Gare N°38 Coudekerque Duinkerque  
M G. Van Damme Rue des Pyrenée 260 Chez Fichard Paris XX



Van Damme Oscar Visiteur Locomotive Depôt Belge Coudekerque Branche  
Pauwels Adolf DGA Cordonnier Seine Inf. Eu France  
C A Sperreboom Bayonnestraat 15 Rotterdam Holland  
Alfons van Winckel Overslag Zeeland Holland  
Van Den Branden Alfons Hopital Complementaire N°20 Lanyon Côte de Nice Lannion  
Van Autrijve Cyriel B207 III/4  
De Gand Aime C. 191 165 7 compagnie

*Colpaert Omer C. 191 166 2 compagnie*  
*Pauwels Adolf 29 Bat B226*  
*Van Doorselaer Félicaan Tailleur B.170 AB. en campagne*  
*Médard Van Damme Kriegsgefangen N°4139 Bloc I 2ieme Compagnie Lennelager bei Paderborn*  
*Van Damme Nestor 9<sup>o</sup>e Linierement Kriegsgefangen lager Soltau*  
*Voor Hahenmoor bij strohen Kiebs Sulingen Barakke III groep 1 Hannover Duitschland*  
*Henri van Oost B264 3 Bataillon Signateur*  
*Bracke Maurie Hopital Millitair Belge Porte Gravelines Calais*  
*O. Van Damme Visiteur Locomotieve 7 Brigade CFBC Oissel Seine Inferieure*  
*M De Waha 36 Rue Ramponneau Paris XX*  
*Robert Matton Sergent 49<sup>e</sup> Chasseurs à Pied 7<sup>e</sup> Compagnie Secteur 218*  
*Richard d'Ho... C275 3C*  
*M. le Directeur de l'euvie d'assistance du Prissoniers Belges en allemagne Ville Lusanne*  
*avenue Désire-Dehors Le Havre*  
*Maurice Van Damme 1<sup>ste</sup> Bateria 3 groep C.48 AB. 16 Boulevard De Vaugirard voor te werken*  
*Breydels Theofil L316 10 Cie*  
*Maria Tondeleir*  
*Foyer du Soldat Belge 29 Rue D'Astoig Paris*

De onderstaande foto's zijn van Pieter en Nestor, de twee zoons van Marie D'Hollander.  
Moeder Marie droeg haar beide frontsoldaten steeds in een broche bij haar.





Deze groepsfoto van 'musicerende soldaten' is waarschijnlijk opgenomen in het opleidingskamp 'Camp d'Auvours'. Pieter (op de voorgrond met de twee ketelschijven) draagt nog het gewone uniform. Op de kol is een geborduurde twee te herkennen, maar geen insignes van een eenheid. De mannen met dikke snorren zouden de gebroeders Lorré kunnen zijn. De man rechts, 'de dirigent', draagt een '9' op zijn muts en heeft dus reeds een eenheid.

Met wat zoeken zijn ze allen te herkennen op de eerste groepsfoto uit het kamp.

Deze foto en ook de groepsfoto uit het kamp d'Auvours lijken bizar en een contradictie. Zelfs in de meest ellendige en tragische situaties maakten soldaten immers plezier, en staken grappen en kwinkslagen de kop op. In het boekje 'Humor in de oorlog' staan vele dergelijke foto's uit de Grote Oorlog.

## De Brieven

De volgende brieven zijn waardevolle documenten.

Het zijn de enige souvenirs die Pieter kreeg van zijn moeder en gedurende de gehele oorlog bewaard heeft. Hoe hij die brieven 4 jaar lang droog heeft kunnen bewaren is een raadsel. Wanneer men bedenkt hoe de tranchées er uitzagen, de modder, de regen en sneeuw... de gevechten, het verplaatsen van kantonnement, gekwetst en afgevoerd... door Frankrijk, België en Duitsland... en de tekst is met inkt geschreven en niet uitgelopen...!

De moeder van Pieter was een eenvoudige diepgelovige vrouw, die blijkbaar toch school gelopen had. Haar teksten zijn recht uit het hart geschreven. Geen hoofdletters, geen punten of komma's. Ze schreef over thuis, over de familie, over het werk en de gezondheid. Maar boven alles rijst haar vertrouwen in God, haar geloof in de vrede, haar bidden voor haar twee zonen.

In deze eerste brief aan Pieter schrijft zijn moeder in naam van drie gezinnen:

Van Damme - Bracke en Lorré.

Het uitblijven van een persoonlijk schrijven verwonderd moeder Marie. Ze vraagt om een bewijs van het leger om een vergoeding te bekommen. Haar andere zoon is krijgsgevangen en verblijft in Duitsland. Het is januari 1915 en Pieter is reeds weg van 9 oktober 1914!

Opzoekwerk brengt aan het licht dat dit geen uitzondering was. Vele families vernamen pas na lange maanden via het Rode Kruis van hun zoon of broer een korte nietszeggende groet via Nederland. In 1915 werd de grens met Nederland volledig gesloten zodat het een wonder was dat er via smokkelwegen dan toch post werd uitgewisseld tussen het front en het bezette gebied.

*Wetteren 20 januari 1915*

*Beminde Zoon*

*met deze laat ik U weten dat over eenige dagen Uw naam gelezen heb in den brief van de gebroeders Loré dat dat was voor ons een blijde dag aangezien gij ons sedert Uw vertrek geen het minste nieuws van U liet weten en volgens die jongens schrijven is het met U allen goed dat doet ons veel plezier maar wij willen van U en de gebroeders Loré tog nog meer weten want volgens Uw adres besluiten wij dat ge beiden in het leger zijt zoo dus verlangen wij een bewijs waneer of op welken datum gij ingelijfd zijt of een handteeken of stempel van U hoverheid met dat bewijs zouden wij recht hebben om voor te trekken hopende dat er iemand van U aan ons verzoek zoo gauw mogelijk zalt voldoen wachten wij met geduld naar meer nieuws*

*Uwe Ouders*

*Frans V Damme*

*D'Hollander*

*J Batist Bracke*

*August Loré*

*keer om*

*Beminde Zoon Pieter*

*gelijk ge weet hebt ge ons te Laarne verlaten den vrijdagavond wij zijn den dinsdag nadien allen terug naar Wetteren gekomen alles was er rustig en tot de dag van heden nog wij zijn allen goed gezond en hebben nog geene reden van klagen veel werk is er voor vader niet ze werken niet altijd in de fabriek Julia en Alic - Leontine die werken. Nu een woorgje over Uwen Broeder Nestor die is uitgekomen in lijst der krijgsgevangene op eersten December hij bevind zich in Duitschland van in Augusti ook Maurice Goosens - Henri Colpaert Natusken uit de Cité Medard van Ledeberg en veele andere Wetteraars te lang om te melden bevinden daar. Pieter wij hebben al vier maal naar Nestor geschreven wij hebben nog geen persoonlijk antwoord maar Maurice Goossens daar zij al kaarten van te recht gekomen die reeds 2 - 3 maand geschreven waren als ze thuis besteld werden telkens staat Nestor bij naam en toenaam er bij zelf al persoonlijk heeft hij er op geteekend zoodus zijn wij gerust heb hebben wij goeden moed de Complimeneten van Uw Meetje Margriet en van ons allen ook Leontine en Gans de Famillie ook van Uwe vrienden Marcel - C - M - Loré - Leon DW - Jules W Damme allen zijn Content maar toch weer verwonderd dat ge zoolang wacht van schrijven Pieter Jean Batist Bracke heeft mij gezegd dat hij Maurice 20 frank gezonden heeft en als ge in nood zijt U wat te leenen tot dat ge zelf geschreven hebt en ik een zeker Adres van U heb dan zal ik U ook*

*Geld zenden Bracke verlang van Maurice te weten bij wat volk hij is gelief dezen brief te laten lezen aan de gebroeders Loré - Maurice Bracke want hij is voor U beiden het is met hun verzoek elk verlangden beter ingelicht te zijn daarmede Sluit ik en verwacht een goed antwoord  
Uwe Moeder  
Marie D'Hollander*

*Antwoord op volgend adres  
Mr Consul de la Hollande  
Mont St-Amand lez Gand  
om te bestellen aan  
Frans Van Damme  
Gentsche Steenweg N°13  
Wetteren*

*Antwoord aan dit adres  
Désiré Mannens aannemer  
Koewacht - Holland  
voor CH Van Kerkhove  
om te bestellen aan  
Frans Van Damme  
Gentsche Steenweg 13 Wetteren*

*Nu wenschen wij U allen goeden moed met de hoop allen binnen eenigen tijd vereenigd te zijn.*

Om deze brieven naar waarde te schatten, is het goed even kennis te maken met de moeder van Pieter. Maria Carolina D'Hollander is geboren te Wichelen op 15 juni 1867 en godvruchtig overleden te Wetteren op 11 februari 1950. Op haar doodsprentje staat haar leven verhaalt :



Wat zijt gij toch te benijden, die een zo lang en zo verdienstelijk leven hebt geleid en daarom zo stichtend en zo schoon berustend in Gods Wil hebt kunnen sterven.

Al waart Ge maar klein en tenger, Ge zijt altijd zo fel geweest om te werken en te zorgen voor Uw groot gezin, om te begrijpen en te bidden minst voor Uzelf meest voor anderen, om te waken en te helpen zieken en stervenden, beproefden en bedroefden.

Rotsvast was Uw geloof, onwankelbaar Uw vertrouwen in de Voorzienigheid, maar in liefde tot God, de kerk en de mensen hebt Gij uitgemunt.

Ge hebt de moeilijke kunst beoefend, Uw talrijke kinderen diep-christelijk op te voeden met passende en zuiver moederlijke genegenheid. Uw dochter, die Ge blij aan God hebt gegeven, en al uw kinderen waren en blijven uw schoonste kroon.

Wettezen 20 januari 1915  
 Beminnde Vrouw  
 met deze laant ik U, weten dat ik over  
 eenige dagen Uw naam gelezen heb in  
 den brief van de gebroeders Lore dat  
 dat was voor ons een blijde dag aangezien  
 gij ons sedert Uw vertrek geen het  
 minste nieuws van U liet weten en  
 volgens die jongens schrijven is het met  
 U, allen goed dat dat ons veel plezier  
 maar wij willen van U, de gebroeders  
 Lore, tog nog meer weten want volgens  
 Uw adres besluiten wij dat gebeden  
 in het leger zijt hoorder verlangen wij  
 een bewijs waneer of op welken datum  
 gij ingelijfd zijt of een hand teken of  
 stempel van U, Roversheid met dat  
 bewijs houden wij recht hebben om voor  
 te trekken hopende dat er iemand van  
 U, aan ons verhoek hoogaan mogelijk valt  
 voldoen wachten wij met geduld naar meer  
 nieuws Uw welguder G. Patist Weache  
 Frans V. Daonne } August Lore  
 D. Hollander }



2. *Reminde hoop Pieter*  
 gelijk geweest hebt ge ons te Loosdrecht verlaten  
 den vrijdag avond wij zijn den dinsdag na-  
 dien allen terug naar Wetteven gekomen  
 alles was er rustig en tot den dag van heden  
 nog wij zijn allen goed gehoud en hebben  
 nog geen reden van klagen veel werk is  
 er voor vader niet te ruimen niet altijd  
 in de fabriek gubruen et al. Geontine die  
 wechens *ohu een woorage voor Bruen*  
*Broeder Nestor die is uitgekomen in lijst*  
 der krijgsgewangen op eersten December  
 hij bevindt zich in Duitschland van  
 Tin Auguste ook Maurice Goossens-  
 Henri Colpaert Katusken uit de Cite  
 Noordend van Ledeburg en vele anderen  
 Wethaars te lang om te melden bevinden  
 daar, Pieter wij hebben al vier maal naar  
 Nestor geschreven wij hebben nog geen persoon-  
 lijk antwoord maar Maurice Goossens  
 daar hij al haarten van te recht gekomen  
 die reeds 2-3 maand geschreven waren als se  
 thuis besteld werden telkens staat Nestor  
 bij naam en togenamen er bij helft al persoon-  
 lijk heeft hij erop getekend

I hoorde dus zijn wij gerust heb hebben wij  
 goeden moed de Complimenten van Me  
 Meester Maegriet en van ons allen ook Lacon  
 en Gans de Familie ook van Me weavieden  
 Marcel C. M. Lore Leon D. W. Juller W.  
 allen zijn Content maar toch een ander  
 dat ge noelang wacht van scheijven  
 Pieter Jan Baptist Brache heeft mij gezegd  
 dat hij Maurice 20 frank gehonden heeft  
 en als ge in nood zijt al wat te leenen  
 tot dat ge half gekheven hebt en ik een  
 as hiker stodies van Me heb dan palik  
 Me ook Geld senden Brache verlang van  
 Maurice te weten bij wat volk hij is  
 gelief deken brief te laten leuen aan de  
 gebroeders Lore - Maurice Brache want  
 hij is voor Me beiden het is met hun  
 veroch elk verlang<sup>om</sup> beter ingelicht  
 te zijn daarmede sluit ik en verwacht  
 een goed antwoord

Uwwe Moeder  
 Marie D. Hollander

~~Antwoord op volgend adres  
M<sup>r</sup> Consul de la  
Hollande  
Mont St-Jernand  
Sch Gand~~

om te bestellen aan  
Frans Van Damme  
Gentsche Steenweg 13  
Wetteren

Antwoord aan dit adres  
Desiré Wonnens  
wonnens  
Korwacht - Holland  
voor Ch van Kerckhove  
om te bestellen aan  
Frans Van Damme  
Gentsche Steenweg 13 Wetteren

Ne wenschen wij U allen goeden  
moed met de hoop allen binnen eenigen  
tijd vereenigd te zijn

De tweede brief getuigt van het diepe geloof van Moeder. Haar vertrouwen op God weet ze treffend te verwoorden.

Het jaartal dat moeder neerschrijft zal blijkbaar wel mis zijn, want het is een vervolg op haar vorig schrijven van 15 januari 1915. De foto die vermeld wordt in de brief is waarschijnlijk deze



Wetteren 15 Februari 1914

*Bemide Zoon Pieter*

*met groote vreugde hebben wij uw portret met dat der gebroeders Loré en de andere vrienden gezien gij er nog komt er allen nog goed te voorschijn dat doet ons vel plezier maar wij zijn zoo verwonderd Pieter dat gij ons ook niet eens schrijft ook uw Peetje en Tante Ema zijn zoo verwonderd dat gij hun niets laat weten gij waart er zoo goed ontvangen en ook verzorgd om te vertrekken zoodus Pieter is et uw plicht met de eerste gelegenheid hun eenige regelen te schrijven dat zal hun en ons zooveel genoegen doen ik hoop wel dat gij aan ons verzoek zult voldoen Pieter en ons een voledig bewijs zult zenden op welken datum gij bij het leger ingelijfd zijt met dat bewijs mogen wij ons ten stadhuize wenden en dan zouden wij 3,50 per week van u kunnen trekken gelief Pieter uwe vrienden aan te wakkeren het zelfde te doen voor hunne Ouders*

*Bemide Zoon*

*met ons gaat het God zij gedankt goed wij bevinden ons allen goede gezondheid en hoopen van u zelfde uw Broeder Nestor is krijgsgevangen in Duitsland en aange.. gij alle twee zoover van ons verwijder en wij u mondelijks geen woord van troost of persoonlijke hulp kunnen verschaffen neem ik mijn toevlucht tot God met een vurig gebed tot uw beider wel zijn te storten dat en eenigste troost en heb een goed betrouwen alst God belijft allen wederom verenigd te zijn Pieter heb goeden moed en leef daar als echte broeders troost en help elkander dat u zooveel genoegen te weeg brengen vergeet ook mijn vermaningen niet en dagelijks een kort gebed te doen want al dat God bewaart is wel bewaard en na lijden komt verblijden daarmede sluit ik en zend onze groeten van verre voor ons en Familie en vrienden Gustaaf is dan niet gevluht hij is den woensdag 14 Oktober terug thuis gekomen tot later nieuws Pieter alst God belijft*

*Uwe Moeder en Vader*

*Fr Van Damme*

*M. D'Hollander*

*Margriet dag Peetje*

Westeren 15 Februari 1914  
 Gemeinde woon Pieter  
 met groote vreugde hebben wij uw portret  
 met dat der gebroeders Leora en de andere  
 vrienden gezien gij er nog komt er allen nog  
 goed te voorschijn dat doet ons vespelie  
 maar wij zijn hoe verwonderd Pieter dat  
 gij ons ook niet eens schrijft ook uw Pater  
 en Van Land Lema zijn hooverwonderd dat gij  
 hun niets laat weten gij waart u hoe goed  
 ontvangen en ook verhoort om te weten  
 hoe Pieter is het een plicht met de  
 gelijgenheid hun eenige regelen te schrijven  
 dat zal hun en ons hooveel genocgen  
 doen ik hoop veel dat gij aan ons achack  
 niet voldoen Pieter en ons een valdig bezij  
 kunt pendin op welk datum gij bij  
 het leger ingelijfd zijt met dat lewys  
 mogen wij ons ten stadhuise avonden  
 dan houden wij 350 per week van u kunnen  
 trekken gelief Pieter uw andere vrienden  
 aan te waken het helpe te doen voor  
 hunne Ouder

Reminde Hoorn  
 met ons gacht het God zij gedankt goed  
 wij bewinden ont allen goede gezondheid en  
 hoope van u helpe in Broeder Nestor  
 is krijtgevangen in Duitschland en aange-  
 gij alle twee hoope van ons verrijdeert  
 en wij u onondeljkts geen woord van troost  
 of jebropnljke hulp kunnen verschaffen  
 men in mijne toevlucht tot God met een  
 vurig gebed tot heider nyl zijn te starten  
 dat on eenigste troost en heb een goed bet  
 trouwen alst God belijft allen uderoore  
 uerrijdeert te zijn Pieter heb goeden moed  
 en lief daad als echte broeder troost en  
 help elkan deren dat u hoope genoeg  
 te waag brengen negeert ook mijne  
 vermaningen niet in dagelyks een kort  
 gebed te doen want al dat God serwart  
 is wel herwaard en na lijden komt ewelijken  
 daarmede sluit in uen hand onke gracten  
 uerrijdeert uerrijdeert in Familie en vrienden  
 Lustaef is dan niet gevulcht dij is den veens  
 Dag 14 October terug thuis gekomen tot later  
 nieuws Pieter alst God belijft Nieuwe  
 Maanden en Vader G. J. Van Droomme  
 Margriet Dag Dege ab. D' Holander



In de derde brief is er eindelijk antwoord van Pieter. In een 'Schoonen brief' bezorgt hij zijn ouders het noodzakelijke bewijs voor de vergoeding. We vernemen ook iets meer over de familie en het werk. Maar naast lichamelijke en materiële zorgen heeft moeder Marie ook aandacht voor het geestelijke, en ze wijst Pieter op zijn plichten.

*Wetteren 9 maart 1915*

*Beminden Zoon Pieter*

*met groote vreugde hebben wij uwen brief ontvangen met de postkaart en het bewijs uwer inschrijving bij het leger, alles was goed in regel ook uwen brief was bijzonder voldoende want gij schrijft ons Pieter dat gij over van geluk en voldoening waart als gij dat goed nieuws van ons ontvangen hebt, het was nu onze toer dezelfde voldoening te ondervinden als wij zoo veel goed nieuws van u ontvingen want ik kon niet meer wenschen als hetgeen gij ons geschreven hebt, en uw bewijs van inlijving dat zal ons nog een sometje leveren van rond de vijftig frank wij hadden al drie maal getrokken met de brief van de Gebroeders Loré die wij op 17 januari gelezen hebben en waarin wij uw verblijf ontdekten wij waren niet verwonderd over uw wegblijven want wij wij hadden dikwijls uwe genegeheid voor het soldatenleven bemerkt en nu Pieter dat ge over niets klaagt tracht voort te gaan met die goede gevoelens van iever en goed betrouwen op God dat hij ons het geluk zal schenken binnen eenigen tijd ons alle te zullen vereenigen om nog vele jaren in ons duurbaar Wetteren te mogen overbrengen bij uwe Ouders Zusters Broeder Familie Vrienden alst God belieft,*

*verder gaat het met ons allen goed wij zijn allen fris en gezond ik heb van gans de winter nog niet ziek geweest ik mag zeggen Pieter dat ik beter ben dan vroeger er heeft ons nog niet ontbroken Vader heeft een halve werk Julia - Alic eene geheele week en hebben daarbij goed hun best gedaan en zoo hebben wij geene reden van klagen*

*Uwe Zuster Rachel zal het geluk hebben op 21 Maart hare plechtige Comunie doen dat zal een aandoenlijke dag zijn een dag van gebeden met trannen gemengd van zoovele schuldeloze kinderen die hunnen Vader of Broeders missen*

*denk er ook aan Pieter hoe beweeglijk dat is moge de goede God onze bede verhooren en ons den zoo vurig gewenste vrede schenken*

*Verder heeft uw Broeder Nestor nog niet persoonlijk geschreven als in andere kaarten vinden wij zijn naam dat ze te samen zijn en gezworenen vrienden*

*Leontine en wij hebben er al verscheidene keeren naar hun geschreven er zijn er zooveel die persoonlijk nog geen nieuws ontvangen hebben wij hebben goede hoop dat het ook zal komen gelijk van U Pieter*

*De Complimenten van Vader - Zusters en Schoonzuster en Familie ook van uwe Vrienden Gustaaf V Damme Marcel Maurice Leon - Julles ik kan u niet schrijven hoe Content zij ook waren van uwen Schoonen brief zij zouden allen bij u willen zijn vergeet hun nooit in uwe brieven al gij schrijft Pieter schep goeden moed wij geven het ook niet op gelief uwe Vrienden of kennissen aantewakkeren ook hun bewijs van inlijving af te zenden elk kan het bezigen*

*de Complimenten van de Ouders Loré ook van B Bracke wij zenden ook onze groeten aan hun zonen het gaat bij hun thuis ook goed*

*daarmede sluit ik en groeten u allen van verre Uwe Moeder Marie D'Hollander*

*in afwachting tot later nieuws op volgend Adres*

*gelief dat briefje dat hier bij is aan de Gebroeders Loré te geven en heb veel zorg voor het geen gij over hebt het zal u zowel te pas komen op sommige tijden*

*U Moeder Marie*

*uw vader Fr Van Damme*

*(in de rand geschreven)*

*Rachel zal goed en deftig gekleed zijn gelijk u allen geweest hebt*

*wij bidden allen veel u beider welzijn vergeet het ook niet dat is onze troost en hebben goede hoop en betrouwen op God*

*Uwe Meetje Margriet was over van geluk voor uw portret het was voor haar alleen*





In de brief van moeder is er telkens weer sprake van zijn Zusters en Broeder.  
In 1915 was Nestor 24 jaar, Pieter 21 jaar, Julia Maria 19 jaar, Coleta Alice 16 jaar, Magdalena 13 jaar, Rachel Josephine 12 jaar, Marie Leontine Richarde 10 jaar, Odile Nestor 9 jaar en Margaretha Coleta 6 jaar. Er waren toen reeds drie kinderen overleden.  
Niet te verwonderen dus dat moeder aandringt op het bewijs voor het bekomen van een vergoeding.  
Vader Jan-Frans Van Damme was toen 49 jaar oud en muldersgast,  
Moeder Maria-Carolina D'Hollander 48 jaar en staat ingeschreven als dienstmeid.



Een vierde brief.

Op 5 augustus was Pieter van piket op Jockfeld, een hoeve in de buurt van Ramskapelle. Hij had toen reeds vier maanden front achter de rug, met zware bombardementen, gevechten in 1<sup>ste</sup> linie. En toch wordt hierover niet geschreven naar huis. Hij heeft zelfs meer aandacht voor zijn ouders en zusters. We vernemen ook voor het eerst iets over de bezetting. Met afgewogen woorden omschrijft moeder de huiselijke toestand. En het zal er zeker niet zo goed geweest zijn als in haar brief. Haar dagelijks bezoek aan de kerk toont haar vertrouwen en geloof, maar ook haar zoeken naar houvast.

*Wetteren 8 September 1915*

*Beminde Zoon Pieter*

*Met groote vreugde heb ik Uw briefje van 5den Augusti ontvangen en zijn gelukkig te vernemen dat gij in goede gezondheid zijt wij van onzen kant mogen God dank U hetzelfde schrijven gelijk gij weet Pieter liet mijn gezondheid vroeger veel te wenschen en denk dat gij het bijna niet zult gelooven dat ik sedert verleden jaar toen wij te Laerne waren niet meer ziek geweest heb*

*ik zou wel moeten schrijven dat ik gansch van mijn kwaal ontslagen ben en heb al gans de zomer zooverlegen geweest om onze kuisch te doen eindelijk heb ik het gereskeerd voor kermis en alles liep op wieltjes want ik heb niet eens moeten beneden komen om te rooken*

*Zoodus Beminde Zoon was ik zoo gelukkig en Content dat ik het U niet kan schrijven gelijk ik het ondervond want ik werkte zonder moeite gelijk over eenige jaren*

*ook Vader is wel te pas en Uwe Zusters en gans de Familie wij hebben geene reden om te klagen niettegenstaande het slechten tijd is*

*Beminde Zoon heb veel moed en betrouwen op Gods voorzienigheid gelijk wij en indien U de meod eens ontbreekt denk dan dat God over u waakt dat gij Ouders hebt en Zusters - Familie die veel ja zeer veel voor U bidden en ik denk Pieter dat gij ook met die goede gevoelens bezielde zijt en er aan beantwoord met zooveel mogelijk de H mis te hooren en tot de H Sacramenten te naderen daar alleen is troost en sterkte te vinden voor bedroefde harten ik heb er dagelijks ondervinding van en hoop dat wij ons allen in goede gezondheid zullen vereenigd zijn*

*De complementen van Uwen Broeder Nestor hij meld dat het met hem ook goed is en verlang zeer zijn Vaderland terug te komen ik geloof dat het zeer vervelend is zoo naar het uur van verlossing wachten. Pieter gij vraagt naar nieuws het is nu kermis gelijk verleden jaar alles is stil en rustig zelfs rustiger dan verleden jaar aan gezien die vrienden die op kermis maandag verleden jaar te Wetteren aankwamen ons dan veel schrik aanjoegen en nu zijn wij ze gewoon*

*wat het werk van Vader betreft dat is nog een halve week en Julia 24 uren per week zoodus wees niet ongerust wij doen zoo stillekens voort en hebben geenen nood en alles is nog gelijk gij ons verlaten hebt*

*Pieter ik heb eenige dagen gewacht U te antwoorden omdat ik drie dagen voor dat ik Uw briefje ontving ik een briefje gezonden had met den brief van Oscar de Backer ik hoop dat gij het reeds ontvangen hebt de Complementen van gans de Familie - Uwe vrienden G - M - Maurice - Leon en wij groeten U allen met mond - hart van vere en liever van bij*

*U Ouder F Van Damme D'Hollander*

(in de rand)

*schrijf Wetterendries in plaats van Gentsche steenweg*

*Goedendag Peetje U Meetje Mase... Van Da...*

*Pieter ik schrijf nu ook naar Nestor hier wordt veel gedaan voor de krijgsgevangen*

Willems 8 September 1915  
 Reminden aan Pieter  
 Met groote vreugde heb ik Uw briefje van 5<sup>den</sup>  
 Augusti ontvangen en zijn gelukkig te vernemen  
 dat gij in goede gezondheid zijt mij van onsen kant  
 mogen God dank W. het zelfde schrijven gelijk  
 gij weet Pieter liet mijne gezondheid vaer  
 veel te wenschen en denk dat gij het bijna niet  
 kunt geloven dat ik sedert verleden jaar toen wij  
 te Laerne waren niet meer ziek geweest heb  
 ik hoe wel moeten schrijven dat ik gansch van  
 mijne kwaal ontlast ben en heb al gans den  
 zomer hooverlegen geweest om onsen huishoud  
 eindelijk Pieter heb ik het gescheed voor hem  
 en alles liep op wielletjes want ik heb niet eens  
 moeten beneden komen om te soeken hooft  
 Reminden aan was ik hooggelukkig en content  
 dat ik het W. niet kan schrijven gelijk ik het  
 onderwond want ik wachte hondes moeite gelijk  
 over eenige jaren ook Vader is wel te pas en Wwe  
 heusters en gans de Familie wij hebben gene  
 reden om te klagen niet tegenstaande het slechte

tijt is doodus Reminden heon het veel moed  
 en betrouwen op Gods voorsienigheid gelijk wij en  
 indien Ude moed eens ontbreekt denk dan dat God over u  
 waakt dat gij Ouders hebt en kusters Familie die veel  
 ja heel veel voor U, bidden en ik denk Pieter dat gij  
 ook met die goede gewoelens behield zijt en er aan beant-  
 woord met hooveel mogelijk de U miste hoolen en tot  
 de Sacramenten te naderen daar allen is troost en sterkte  
 te vinden was bedroefde kusten ik heb er dagelijks ondee-  
 vinding van en hoop dat wij ons allen in goede gezondheid  
 zullen vereenigen. De complementen van H. M.  
 Broeder Kester hij meed dat het met hem ook goed is  
 en verlangt heel zijn vaderland terug te komen ik geloof dat  
 het heel veelend is hoornaar het <sup>van</sup> uer verlossing verachten  
 Pieter gij vroegt naar nieuws het is nu hermes gelijk verleden  
 jaer alles is stil en rustig zelfs rustiger dan verleden jaer aan  
 gebien die vriend die op hermes maandag verleden jaer te  
 Willeem aankwamen ons dan veel schied aangegeven en nu  
 zijn wij te gewoon met het werk van vader betreft dat is  
 nog een halve week en jaer 24 men per week doodus  
 wees niet ongeest wij doen soo stillekens voort en hebben  
 geen en moed en alles is nog gelijk gij ons verlaaten hebt  
 Pieter ik <sup>heb</sup> enige dagen gewacht U te antwoorden omdat  
 ik drie dagen voor dat ik trouwbriefje ontving de een briefje  
 gekonden had met den brief van Oscar de Kacker ik hoop dat  
 gij het reeds ontvangen hebt de Complementen van gans de  
 Familie - H. M. - Mouris - Leon en zij gmeta  
 U allen met mond - hart van vere <sup>en hever van bij</sup> G.  
 de Ouder F. & D. Damm Holla

De vijfde en laatste brief die bewaard is gebleven werd in een andere toon geschreven. De mensen trachtten in die moeilijke tijden te overleven. Het dagelijkse leven heeft een trager ritme gevonden. Opmerkelijk is toch de 'snelle' postverbinding. Volgens de adressen in Pieters' Dagboek gaat alle post naar België via Holland, en vandaar naar Wetteren. Dan is 14 dagen vrij vlug! Ook het bereiken van briefwisseling op het front is niet vanzelf sprekend. Het veelvuldig wisselen van plaatsen (repos, piket, 1<sup>ste</sup> of 2<sup>de</sup> linie, grote repos) maakt het er niet beter op. Het is dan ook een wonder dat we na al die jaren toch nog vijf brieven kunnen herlezen. De brief van 27 oktober is door Pieter geschreven toen hij op 'repos' was in Ghyselde.

*Wetteren 14 novemeber 1915*

*Zeer Beminde Zoon Pieter*

*Met groote vreugde heb ik uw briefje van 27 October op 13 November ontvangen, wij zijn gelukkig te vernemen dat gij in volle gezondheid zijt ook dat gij geen geld of eten te kort hebt dat zijn voorzeker geruststellende woorden nu gij zoover van mij verwijderd zijt en ik niets voor u kan doen er zijn nogthans jongens die geld vragen aan hunne Ouders en ik denk dat gij ons dat niet durft vragen maar indien gij met uwen Neef Georges of Oscar in gemeenschap zijt moogt gij tog geen gebrek hebben zoodus beminde Zoon als gij in nood zijt wend u tot hun zij kunnen u helpen uw Peter en Tant Ema Stellen veel belang in u en schrijven aan Georges en Oscar dat voor u moeten zorgen zij verdienen nog een daghuur*

*gelief onze complementen te doen aan onze Neeven ook van de Tanten Van Damme Noncel Jef en Familie het gaat met hun allen goed elk is teverden dat gij nog goed en gezond zijt dat is voorwaar het bijzonderste*

*Beminde Zoon gelijk gij weet heb ik U al dikwijls geschreven dat wij ook in goede gezondheid zijn, indien gij het geluk hebt ons portret te ontvangen dat ik u met deze brief verzonden heb geloof ik wel dat gij zeer teverden zult zijn wij hebben het geluk gehad van Uwen Br Nestor zijn portret te ontvangen het is een postkaart hij is getrokken met eene groep van dertien man wij waren tentoppunt van vreugde als wij hem zagen hij is wel wat vermagerd maar hij schrijft tog dat hij gezond is en den moed niet laat vallen hij ook vraagt altijd naar of gij ons veel schrijft ik zend u ook zijne groeten*

*Nestor schrijft ons dat God dank voor hem alle gevaar geweken is en dat zijne gebeden met de onze vereenigt voor uw behoud en welzijn*

*Beminde Zoon ik heb ook uw portret en een van ons aan Uwen Broeder den eersten October gezonden ik denk dat hij zeer tevreden zal zijn en ik zal dat van Uwen Br laten aftrekken om U ook een te kunnen zenden als gij het onze ontvangen hebt ik verlang vurig dat gij ons schrijft als gij het ontvangen hebt*

*Verder is er niets bijzonders in de familie of thuis Vader trekt nog een halve daghuur hij werkt 32 uren per week Julia en Alic werken bij Mr. Colin in de dreef zij doen goed hun best alzoo kunnen wij nog wel voort en hebben nog geenen reden van klagen daar moogt ge heel gerust in zijn*

*voor wevers en andere ambachten is er weinig werk Gustaaf en Marcel leuren met masstellen die gaan alle dagen van 4 uren s'morgens naar Gent en Nocel Jef bakt maar twee maal per week en de overige dagen dienen om te leuren met kruidenierswaren alzoo doet elk zijn best om aan de kost te geraken Met de Familie te Wiechelen is het ook goed ook uwe Zuster Madeleine is groot en sterk geworden die ziet naar den oorlog niet*

*ook de Complementen van Tante M-L-Jozephine en Gerard ook van Uwe Vrien Maurice en Zijn Ouders hij stelt zooveel belang in U al of gij zijn Broeder waart ik heb nog eens geschreven en heb er dan ook een briefje bij gedaan van Maurice ik denk dat gij het niet ontvangen hebt om datt gij er niet van spreekt nu is er weer een ingeplakt ook een briefje voor Mauric Bracke gelief zooveel mogelijk samen te schrijven Mauric heeft nog altijd zijn werk bij den H. Burgemeester zijt zoogood Pieter er tog een briefje bij te doen voor Mauric Loré alleen hij zootevreden zijn ook zijne Ouders en wij ook ik kan u niet schrijven hoeveel zij voor u over hebben het is met hun goed de Complementen van Henri Leon Jules V D*

*Daarmede sluit ik Beminde Zoon en blijf in afwachting op een spoedig antwoord en zend u onze beste groeten*

*Uwe toegenegene Ouders en Zusters en Schoonzusters U Moeder en Vader*

*M. D'H*

*F. Van Damme*

*Goedendag Peetje*

*Margriet*

Het bijgevoegde briefje van zijn vriend Maurice is ook bewaard. Hij werkte als bediende bij de burgemeester van Wetteren en dat merk je aan de stijl en de inhoud van zijn briefje. Hoofdletters, leestekens en alinea's werden gebruikt. Wat niet het geval is in de brieven van moeder Marie. Let eens op het bijzondere taalgebruik en de vernederlandsing van 'Complementen'.

*W..... 14 november 1915*

*Waarde en moedige vriend Pieter.*

*Heden neem ik van de gelegenheid gebruik om u over weide, land en zee heen mijne groeten, alsook de vernieuwing mijner innige vriendschap toe te sturen.*

*Ik ben overgelukkig te vernemen dat gij het nog altijd goed stelt, want ik denk zeer veel aan u; wij stellen het eveneens nog wel, vader werkt twee dagen per week en ik ben nog altijd in mijne bediening; gij ziet dus dat wij in deze rampsvolle dagen os nog gelukkig mogen achten.*

*Waarde vriend, hoe bewonder ik uwen heldenmoed, aan zelfverloochening gelijkende; hoe moet gij toch tevreden zijn bij de gedachte dat gij toch ten minste uw plicht vervuld hebt ten opzichte van uw duurbaar Vaderland: Ja ! ik benijd waarlijk uw eervol lot, en ik zou overgelukkig zijn mocht ik ooit in de gelegenheid gesteld worden uw lijden en strijden te delen.*

*Nu, beste Pe', heb goeden moed, gelijk wij en allen hebben; nog lang zullen wij misschien gescheiden zijn, doch eenmaal moet en zal de glorievolle dag aan den horizon opdagen, en nooit gij weet het, zal de trouwe genegenheid die mij aan u bond, ons nimmer scheiden.*

*Ook zal ik u in mijn gebeden net vergeten.*

*De complimenten van mijne ouders en broeders.*

*Pieter, vervult getrouw uwe plichten; en een krachtige handdruk van uw getrouwe vriend*

*Maurice.*

Aan de achterzijde van het briefje hebben nog enkele vrienden hun groeten neergepend.

*Gelief onze groeten over te brengen aan Florent, Jean en Charles en aan al mijne oude kennissen of familieleden waarmede gij mocht in aanraking komen.*

*M.*

*De aan Uwe Vrienden Wetteraars van Mr. Goossens en Familie Van den Berghe Lorées en Bracks*

*aan hunne zonen ook van ons schep allen goeden Moed tot wederzien.*

*Gelief aan Oscar de Backer te zeggen dat zijne Ouders sedert 14 Augusti van hem niets ontvangen hebben met de Complementen dat zij allen fris en gezond zijn ook een woordje van hem verwachten ook hune groeten voor hun zoon en*

*U - Uwe Vrienden*

Wetteren 14 November 1915

Heer beminden de van Peter

Met groote vreugde heb ik uw brieven van 27  
October op 15 November ontvangen, wij zijn gelukt  
hij te vernemen dat gij in volle gezondheid zijt  
ook dat gij geen geld of eten te kort & hebt dat  
hij vroeger geruststellende woorden nu gij  
hoover van mij verwijderd zijt en ik niets voor  
u kan doen er zijn nogthans jongens die geld  
vragen aan hunne Ouders en ik denk dat gij ons  
dat niet duft vragen maar indien gij met uwen  
broef Georges of Oscar in gemeen schap zijt moogt  
gij tog geen gebrek hebben hoedus Beminden de van  
als gij in nood zijt wend u tot hun zij kunnen  
u helpen uw Peter en want Emee Stellen veel  
belang in u en Ik schrijven aan Georges en Oscar  
dat voor u moeten zorgen zij verdienen nog een  
daghuur gelief onze Complimenten te doen  
aan onze cheeren ook van de Vanten Van Damm  
Koncel zef en Familie het gaat met hun allen  
goed elk is tevreden dat gij nog goed en gezond  
zijt dat is voorwaar het Lijhonderste



2<sup>de</sup>

Beminden hoorn gelijkgij weet heb ik u al dik-  
 wijls geschreven dat wij ook in goede gezondheid  
 zijn, indien gij het geluk hebt ons portret te  
 ontvangen dat ik u met dezin <sup>lief</sup> berronden  
 heb geloof ik wel dat gij heel tevreden zult zijn  
 wij hebben het geluk gehad van <sup>Br</sup> Hester zijn  
 portret te ontvangen het is een portret hij  
 is getrokken met een groep van dertien man  
 wij waren ten toppunt van vreugde als wij hem  
 hagen hij is wel wat vermagerd maar hij schrijft  
 tog dat hij goed en gezond is en den moed niet  
 laat vallen hij ook verzagt altijd naar of gij  
 ons veel schrijft ik zend u ook zijne groeten het  
 Hester schrijft ons dat God dank voor hem alle gevaar  
 geweken is en dat hij zijne gebieden met de onze  
 vereenigt voor in behouden welzijn  
 Beminden hoorn ik heb ook u een portret  
 en een van ons aan <sup>Br</sup> Hester ~~gezonden~~  
 den eersten October gezonden ik denk dat hij  
 zeer tevreden zal zijn en ik zal dat van Hester  
<sup>Br</sup> laten aftrekken om te ook een te kunnen zenden  
 als gij het onze ontvangen hebt ik verlang



4  
 ee dan ook een briefje bij <sup>gedaan</sup> van Maurice ik denk  
 dat zij het niet ontvangen hebt om dat zij er niet  
 van spreekt nu is er weer een in geplakt ook een brief  
 je voor Maurice Brache gelief zoveel mogelijk samen  
 te schrijven Maurice heeft nog altijd zijn werk bij  
 den H. Burgemeester bij hoogmoed Pieter er tog  
 een briefje bij te doen voor Maurice Lore alleen hij  
 kooft vreden zijn ook zijne Ouder en zij ook ik kan  
 u niet schrijven hoeveel hij voor u over hebben het  
 is met hun goed de Complimenten van Henri  
 Leon Jules & D. Daarmede sluit ik Reminder  
 hiervan en blijf in afwachting op een spoedig  
 antwoord en zend ik onze beste groeten  
 Onze toegewijene Ouder en heesters en  
 Schoonruster Moeder en Vader M. D. H.  
 Goedendag Pietje Margriet J. Van Damme

14 november 1918

Waarde en moedige vriend Pieter.

Laet den naam ik van de gelegenheid gebruik om u over weids, land der zee heeft mijne groeten, alsook de vernieuwing mijnne vriendschap toe te sturen.

Ik ben ongelukkig te vernemen, dat jij het nog altijd ja's stelt, want ik denk zeer veel aan u, mijn vetter, het eveneens nog wel, vader werkt twee dagen per week en ik ben nog altijd in mijne bediening; jij ziet dus dat wij in deze dampvolle dagen ons nog gelukkig moeten achten.

Waarde vriend, hoe bijzonder ik uwen heldenmoed, aan zelfverloofening gelijkende; hoe moet ik toch stoneden, zijn bij de gedachte dat de vloek van mijnne vater, verrijkt hebt te brengen van uw dierbaar vaderland.

Ja! ik kenpde gewaardijk uw gerasol lot, en ik zou weeffelukkig zijn mocht ik ooit in de gelegenheid opsteld worden uw lijdens en strijden te deelen.

me beste te hebt goede moed, gelijk wij en allen hebben; nog lang zullen wij mijnsohnen gescheiden te zijn, doch eenmaal moet en zal de glorievolle dag van den horgont opstaden, en nooit bij weet het, zal de trouwe geredentheid alle mij aan u bond, ons ~~verre~~ scheiden.

ook zal ik u in mijne gebeden niet vergeten.

de complimenten van mijne ouders en broeders.

beter, verrult getrouwe uwe plichten; en een krachtige handdruk van uw getrouwe vriend

Maurice, K.O.

Gelief onze groeten over te brengen aan  
Florent, Jean en Charles.  
Ga aan al mijne oude kennissen  
of familieleden waarmede gij mocht  
in aanraking komen.  
De aan <sup>van</sup> M<sup>r</sup> W. W. Vrienden  
Witteraars M<sup>r</sup> Goossens en J. van  
Van den Buijke Loreis en Vraas  
aan hunne vrouwen ook van ons  
Lieve allen goeden Moed tot  
verdermen  
Gelief aan Oscar de Wacker te  
zeggen dat zijne ouders sedert  
14 Augusti van hem niets ontvan-  
gen hebben met de Complimenten  
dat hij allen fus en gezond zijn  
en hij ook een woordje van hem  
verwachten ook hune groeten  
voor hun hoor en  
W. W. Vrienden

## Foto's



Pieter Van Damme



Pieter met vrienden



De foto hiernaast van Pieter moet genomen zijn in 1919. Hij draagt reeds de 'fourragère' om de schouder. Het is één van de eerste eretekens die werd uitgereikt aan de frontsoldaten van de 'Campagnes de Belgique 14-18'.



Op de achterzijde van deze postkaart staat geschreven :

*Aan Pierre Van Damme  
Oorlogsgedenkteeken 10 - 9 - 17  
van zijn broeder Cyriel*

Vermoedelijk is dit een 'wapenbroeder' die Pieter Ieren kennen heeft in het hospitaal van Hoogstade of Valognes.

In de adressenlijst komt Cyriel Van Autrijve vier maal voor. Telkens met een nieuw adres. Het laatste is B207 III/4.



Nestor Van Damme  
(de broer van Pieter)



Adolf Pauwels (toekomstige schoonbroer)  
5 maart 1893 - 31 augustus 1923  
(overleden tengevolge van 'stikgassen van den vijand')



## Epiloog

Aan vier jaar van gevaar, lijden en ontbering was een einde gekomen.

Een brief van R. De Rudder, op 21 oktober 1915 aan zijn ouders geschreven, geeft een samenvatting van al de ellende waarmee de frontsoldaat dagelijks geconfronteerd wordt. (overgenomen uit 'Front 14/18')

*Aan moed heeft het mij nog niet ontbroken...*

*'k heb er gehad toen ik die lange lastige 100 km. aflegde van Gent naar Duinkerke...*

*toen ik de eerste dagen in regen op de kalseiden sliep...*

*toen ik mijn eerste droog brood at...*

*'k heb er gehad in 't kamp waar ik een winter doorbracht onder een tent, zonder vuur of vonk te zien toen we geheele dagen in de modder marcheerden in 't eerste met slechte schoenen bijkans zonder kousen aan de voeten, dan in kloefen blootvoets.*

*'k Heb er gehad in mijn eerste loopgrachtendagen, toen we uren tot aan de kniën in de modder zaten of kropen, toen we van den eenen obusput in den anderen vielen...*

*die vol water en modder waren...*

*(zoo viel ik in een gracht van 2 meters diep, zonder veel water maar vol modder... men moest er mij uittrekken)*

*'k heb er gehad toen mijn broek stijf was van de modder,*

*'k heb er gehad dien dag dat ik uit den loopgracht mijn hoofd niet mocht bovensteken en wij in een doosje waar ons vleesch in geweest was, mijn noodwendigheden moest doen,*

*'k heb er gehad in uren wacht toen 't geheel den nacht regende en ik den regen door de kleederen mij langs 't lijf voelde wegstromen en dan na een nacht in den regen te hebben gestaan, geheel den dag in een koude, ijskoude Noorderwind moest neerliggen, en bleek lijk de dood, te bibberen en te schudden lag van de koude...*

*'k heb er gehad toen ik na 24 nachten niet geslapen te hebben nog uren moest marcheeren onder 't verpletterend striemend gewichte van den zak...*

*'k Heb er gehad in dagen van lijden en in allerhande vermoeienissen en ontberingen...*

*en 'k heb er nog,*

*'k zal er steeds hebben al duurde de oorlog nog 10 jaar,*

*'k heb steeds moed om een jaar droog brood en zwarte koffie geëten en gedronken te hebben, nog steeds hetzelfde te doen en nog meer als 't moet...*

*'k heb nog nooit ontmoedigd geweest,*

*nooit;*

*'t was steeds met blijheid,*

*of stille gelatenheid dat ik alles verduurde en doorstond.*



Kamiel Pauwels (toekomstige schoonbroer)  
11 juni 1901 - 25 november 1924  
(gestorven door de gevolgen van de stikgassen)

## De erkenning van de 'staat'



Een **Vuurkaart**, met Zes frontstrepen, en één Kwetsuur.  
 Heeft tijdens de veldtocht 1914 - 1918 gediend :  
 25/2/15 tot 13/12/15 - 8/5/1916 tot 19/12/16  
 bij het 13<sup>de</sup> linieregiment,  
 20/12/16 tot 7/7/17 - 13/11/17 tot 11/11/18  
 bij het 19<sup>de</sup> linieregiment.



### Militaire eretekens :

Barrette 'Fourragère' van de Leopoldsorde 19<sup>de</sup> Linieregiment  
 Brevet en Gedenkteken van de zegepraal 1 oktober 1919  
 Toekenning van zes frontstrepen 21 oktober 1921  
 Brevet en Herinneringsteken 21 oktober 1921  
 Brevet en kenteken Oorlogskruis, 21 januari 1922  
 Brevet en kenteken Oorlogskruis met palm, 8 oktober 1924  
 Vuurkruis en Vuurkaart, 6 februari 1934  
 Brevet en Ridder in de Orde van Leopold II met zwaarden, 21 juli 1943  
 Brevet en Ridder in de Kroonorde met zwaarden, 21 juli 1951  
 Gouden Palm der Kroonorde, 8 april 1954  
 Herinneringsteken Albert I 1909-1934, 13 april 1962  
 Kruis van Ridder in de Leopoldsorde met zwaarden, 21 juli 1962  
 Herinneringsteken Albert I Gemeente Merelbeke 1914-1964  
 Herinneringsteken Wapenstilstand 1918-1968

Pieter Van Damme is overleden op 12 februari 1969 te Merelbeke.

## Colofon

Ik dank de mensen voor de hulp bij het verzamelen en ontcijferen van de documenten :

- Families Van Damme, Pauwels, Kellens, Raman en De Meyer.
- Dominiek Dendooven en Jan Dewilde , 'In Flanders Fields' leper
- Walter Lelièvre en Jean-Pierre Van Dorpe , Heemkring Ramskapelle
- Siegfried Debaeke, Uitgeverij De Klaproos Koksijde
- Koninklijk Museum van het Leger, Brussel
- G. Janssens, archivaris, Archief van het Koninklijk Paleis, Brussel

## Illustraties

Alle afbeeldingen van documenten, brieven, postkaarten en foto's zijn uit eigen archief. Dit archief is bewaard bij Eric Kellens, Karel de Ghelderelaan 7, 8820 Torhout.

Alle hedendaagse foto's van de hoeven te Ramskapelle werden genomen door Eric Kellens met toestemming van de eigenaars.

## Bibliografie

'Guldenboek der Vuurkaart' -1937 Brussel

'De Grootte Oorlog - Het Koninkrijk België tijdens de Eerste Wereldoorlog'  
door Sophie de Schaepdrijver - 1997

'Zeg mij waar de bloemen zijn' door Gaston Durnez - 1988

'De Grote Oorlog - Novellen over 14-18' Davidsfonds - 1994

'Dagboek van een oudstrijder 1914-1918' door Florent Van den Berge - 1968 Wetteren

'Oudstrijders getuigen over wereldoorlog 1914-1918' door Cyr. Buffel - 1986 Zedelgem

'Front 14/18' door Luc Devlieghe & Luc Schepens - 1968 Tielt

Retrospectief 'Frontleven 14/18' door Ria Christens en Koen De Clercq - 1987 Tielt

'Het drama van de Dodengang' door Siegfried Debaeke - 1998 Koksijde

'Van de oorlog hoor ik niets' door Aurel Sercu - 1993 Koksijde

'Humor in de oorlog' door Siegfried Debaeke - 1994 Koksijde

'Het Bevrijdingsoffensief 1918, gezien door koningin Elisabeth' - 1998 Domein Raversijde



Kabinet van de Koning

Aan de Heer Eric Kellens  
Karel de Ghelderelaan 7  
8820 Torhout

Onze Ref.: CA/98/102.  
Uw Ref.:


10 juli 1998

Geachte Heer Kellens,

Gevolg gevend aan Uw verzoek in Uw brief van 6 juli laatstleden, heb ik de eer U mede te delen dat koningin Elisabeth op zondag 26 december 1915 een bezoek bracht aan het hospitaal van Hoogstade. Volgens de aantekeningen van de ordonnansofficier met dienst (Archief van het Koninklijk paleis, *Archief van het privésecretariaat van koning Albert en koningin Elisabeth*, nr. 535/5; cfr. bijgevoegde copie) deelde zij er kerstpaketten en bloemen uit aan de gewonden. Dezelfde dag bezocht zij ook het hospitaal te Cabour.

Over de aard van de geschenken en over de inhoud van de pakketten weet ik helaas niets. Op basis van de nota van de ordonnansofficier is het dus zeer waarschijnlijk dat de Koningin op 26 december 1915 uw grootvader in het hospitaal van Hoogstade heeft bezocht.

In de hoop U met deze inlichtingen van dienst te zijn, groet ik U, hoogachtend,

  
dr. Gustaaf Janssens  
Archivaris bij het Koninklijk Paleis  
Afdelingshoofd

ARCHIEF VAN HET KONINKLIJK PALEIS  
Hertogsstraat 2 - B-1000 Brussel (België)  
tel.: 02/551.20.20 - fax: 02/512.56.85